

De economische betekenis van de sportvisserij in Nederland

Drs. Menno Smit
Drs. Birgit de Vos
Ir. Jan Willem de Wilde

Projectcode 30123

Juni 2004

Rapport 2.04.05

LEI, Den Haag

Het LEI beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Wettelijke en dienstverlenende taken
- Bedrijfsontwikkeling en concurrentiepositie
- Natuurlijke hulpbronnen en milieu
- Ruimte en Economie
- Ketens
- Beleid
- Gamma, instituties, mens en beleving
- Modellen en Data

De economische betekenis van de sportvisserij in Nederland
Smit, M., B. de Vos en J.W. de Wilde
Den Haag, LEI, 2004
Rapport 2.04.05; ISBN 90-5242-919-7; Prijs € 15,- (inclusief 6% BTW)
75 p., fig., tab., bijl.

Rapport van een onderzoek in opdracht van Directie Visserij van het Ministerie van LNV naar het economisch belang van de sportvisserij in Nederland en van de recreatief-toeristische potentie ervan. Het totaal van de jaarlijkse uitgaven van sportvissers aan hun sport representeert de economische waarde. Aan dit bedrag is een schatting van de werkgelegenheid gekoppeld op grond van toegevoegde waarden per mensjaar ontleend aan het CBS.

Voor de sportvisserij op de binnenwateren leveren bestaande onderzoeken uiteenlopende schattingen van totale uitgaven en werkgelegenheid. De maximale schatting komt op circa 600 miljoen euro als jaarlijkse omzet en een werkgelegenheid van ruim 2.500 mensjaren.

Voor de zeesportvisserij zijn gegevens verzameld via interviews en literatuur. De economische waarde van de zeesportvisserij wordt geschat op ruim 125 miljoen euro; de ermee samenhangende werkgelegenheid is circa 800 mensjaren. De totale omzet en werkgelegenheid in de sportvisserij in Nederland komen daarmee op 725 miljoen euro en 3.300 mensjaren.

Als recreatief-toeristische potentie wordt beschouwd: het groeipotentieel van de recreatief-toeristische voorzieningen ten behoeve van de sportvisserij. Op grond van tendensen in relevante gebieden wordt een bescheiden groei van de behoefte aan dergelijke voorzieningen verwacht. De omzet en werkgelegenheid in deze branche zullen hoogstens groeien tot resp. 340 miljoen euro en circa 1.300 mensjaren.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: publicatie.lei@wur.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: informatie.lei@wur.nl

© LEI, 2004

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponerd bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

	Blz.
Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1. Inleiding	13
2. Sportvisserij op binnenwateren	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Verschillende groepen sportvissers	15
2.3 Regionale spreiding, organisatiegraad en zwartvissen	17
2.4 Economische betekenis	19
2.5 Werkgelegenheid	24
2.6 Economische en recreatief-toeristische aspecten	24
2.7 Maatschappelijke en recreatieve aspecten	26
2.8 Kanttekeningen bij de verschillende bronnen	27
2.9 Conclusies	29
3. Zeesportvisserij	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Vormen van zeesportvisserij en de regionale verdeling	31
3.3 Vangsten: soortensamenstelling, jaarlijkse spreiding en bestemming	36
3.4 Ontwikkelingen en toekomstperspectief	42
3.5 Aasvoorziening	44
3.6 Profiel van de zeesportvisser en organisatiegraad	45
3.7 Infrastructurele voorzieningen en relatie met andere recreatievormen	47
3.8 Regionaal en plaatselijk recreatief belang van de zeesportvisserij	48
3.9 Buitenlandse studies	50
3.10 Economisch belang van de zeesportvisserij	52
3.11 Werkgelegenheid	54
3.12 Conclusies	55
4. Recreatief-toeristische potentie	57
4.1 Inleiding	57
4.2 Ontwikkelingen en invloeden	57
4.3 Schatting recreatief-toeristische potentie	63
4.4 Conclusies	65
5. Conclusies	67

	Blz.
Literatuur	69
Bijlagen	
1. EUROSTAT-data (COMEXT) CBS 2003	73
2. Lijst van geïnterviewde personen	74
3. NVVS-onderzoeken naar de zeesportvisserij uit de periode 1993-1994	75

Woord vooraf

Sportvissen is in ons land met zijn vele water een populaire vorm van openluchtrecreatie. Zo'n anderhalf miljoen Nederlanders van alle leeftijden en uit alle geledingen van de bevolking houden zich hier meer of minder intensief mee bezig.

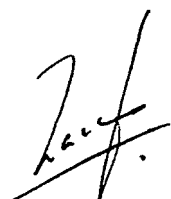
Uit buitenlands onderzoek komt naar voren dat het economisch belang van de sportvisserij niet zelden dat van de commerciële visserij overtreft. Voor de Nederlandse situatie bestonden hierover slechts vermoedens. Het in dit rapport beschreven onderzoek voorziet in deze leemte.

Dit onderzoek is uitgevoerd op verzoek van Directie Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ter ondersteuning van de actuele beleidsontwikkeling op het gebied van kust- en binnenvisserij. Naast het vaststellen van het economisch belang van de sportvisserij in Nederland is gevraagd een schatting te maken van de recreatief-toeristische potentie ervan.

In haar meer dan vijftigjarig bestaan heeft de Afdeling - thans Sectie - Visserij van het LEI zich praktisch uitsluitend met de uiteenlopende vormen van commerciële visserij beziggehouden. Het betrekkelijke *terra incognita* van dit onderzoek heeft de Sectie echter met enthousiasme betreden. Al langer werd uitgezien naar een opdracht om in het bijzonder de omvang van de zeesportvisserij te onderzoeken.

Het onderzoek is in drie delen opgesplitst: de sportvisserij op de binnenwateren, de zeesportvisserij en de recreatief-toeristische potentie. Over de sportvisserij op de binnenwateren waren uit diverse bestaande onderzoeken voldoende gegevens om, aangevuld met enkele interviews, tot een schatting van het economisch belang te komen. Het onderzoek naar het belang van de zeesportvisserij moest van de grond af worden opgebouwd via interviews en literatuurstudie. Door de beperkte omvang van het onderzoek kon het groeipotentieel voor op de sportvisserij gerichte recreatieve voorzieningen helaas niet uitputtend worden behandeld.

Het onderzoek is uitgevoerd door een team van medewerkers van de Sectie Visserij van de Afdeling Dier bestaande uit Menno Smit, Birgit de Vos en Jan Willem de Wilde. Zij danken de geïnterviewde personen voor hun medewerking aan het onderzoek. Bijzondere dank is voorts verschuldigd aan Cees Verheijen van Directie Visserij MLNV voor het beschikbaar stellen van zijn uitgebreide verzameling literatuur over de sportvisserij en aan Onno Terlouw en Jan Willem Wijnstroom van de NVVS voor hun kritische inhoudelijke begeleiding van de resultaten van het onderzoek.

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse
Algemeen Directeur LEI B.V.

Samenvatting

Inleiding

Op verzoek van Directie Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft het LEI onderzoek gedaan naar het economisch belang van de sportvisserij in Nederland. Het onderzoek is in drie onderling samenhangende onderdelen uitgevoerd:

- sportvisserij op de binnenwateren;
- zeesportvisserij;
- recreatief-toeristische potentie.

De bevindingen van het onderzoek zijn hieronder samengevat.

Sportvisserij op binnenwateren

- Nederland telde in 2003 een totaal van 910.000 mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder, waarvan er 650.000 alleen in zoet water visten en 260.000 sportvissers zowel in zoet als in zout water.
- Daarnaast zijn er 460.000 vissende kinderen, 100.000 vissende vrouwen en 100.000 toeristen die hier vissen. Hiermee komt het totaal op bijna 1,6 miljoen sportvissers op de binnenwateren.
- De gemiddelde visfrequentie in 2003 van mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder was 15 maal per jaar.
- Het totaal aantal trips van mannen van 15 jaar en ouder op het binnenwater komt daarmee op 13,7 miljoen.
- Er zijn drie categorieën zoetwatersportvissers te onderscheiden, namelijk: recreatievissers (grootste groep), jeugdvisseren en overige sportvissers, waarbij het vissen op karper aan populariteit aan het winnen is.
- Sportvisserij is algemeen verspreid over heel Nederland, maar in het noorden van het land zijn er relatief wat meer sportvissers.
- Brasem en voorn zijn de belangrijkste vissoorten voor de zoetwatersportvisser.
- De meeste vissers vissen dicht bij huis (5 km).
- Een minderheid (37%) van de sportvissers van 15 jaar en ouder is lid van een hengelsportvereniging.
- 35% van de vissers vist zonder sportvisakte.
- De meerderheid van de sportvissers zet zijn vangsten terug. Wanneer er vis voor consumptie mee naar huis genomen wordt, gaat het vooral om aal en snoekbaars.
- De mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder geeft gemiddeld tot 577 euro per jaar uit aan het beoefenen van de sportvisserij (NIPO 2002).
- De zoetwatersportvisserij heeft een geschatte economische waarde van tussen de 363 euro en de 601 miljoen euro.

- De sportvisser koopt zijn materiaal voornamelijk via de dierenspeciaalzaak (en dan met name in de hengelsportspeciaalzaak). Overige verkooppunten zijn: supermarkten, outdoorzaken, watersportbedrijven, internet, postorderbedrijven, visbeurzen en dergelijke.
- 90% van de hengelsportartikelen wordt geïmporteerd en komt vooral uit China en Maleisië.
- De omzet van de hengelsportspeciaalzaken ligt tussen de 58 en 83 miljoen euro (Van Es, 2002).
- De omzet aan hengelsportartikelen van overige dierenspeciaalzaken met hengelsportartikelen in het assortiment, bedraagt 31 miljoen euro (Hulshof, EIM 1996).
- De met de zoetwatersportvisserij samenhangende werkgelegenheid bedraagt tussen de 1.460 en 2.505 mensjaren.

Zeesportvisserij

- Nederland telde in 2003 425.000 mannelijke zeesport vissers van 15 jaar en ouder. Inclusief vrouwen, kinderen en toeristen wordt het totaal geschat op 0,5 miljoen.
- De gemiddelde visfrequentie van mannen van 15 jaar en ouder was 4,4.
- Het totaal aantal zeevistrisps van mannen van 15 jaar en ouder zou daarmee uitkomen op 1.870.000.
- De zeesportvisserij wordt in Nederland op drie manieren beoefend: vanaf de kant, vanaf opstapschepen en vanuit kleine bootjes.
- Voor de zeesportvisserij met kleine boten en opstapschepen zijn behoudens parkeergelegenheid en een aantal trailerhellingen geen speciale infrastructurele voorzieningen nodig.
- Voor de kantvisserij zijn pieren, havenhoofden en golfbrekers van belang in verband met de mogelijkheid zonder (ruimte)concurrentie van andere recreanten op dieper water te kunnen vissen
- Vanwege de afnemende vangsten en strengere regelgeving wat betreft de uitrustingseisen is het aantal opstapschepen op de Noordzee en de Waddenzee afgenomen.
- Zeesportvissers gebruiken in Nederland 200-250 ton zeepiers en 30 ton (kweek)zagers.
- Belangrijke vissoorten voor Nederlandse zeesportvissers zijn bot, tong, makreel, geep, paling, wijting, kabeljauw en zeebaars.
- De vangsten van (Waddenzee) bot en kabeljauw zijn sterk teruggelopen. De vangst van zeebaars is toegenomen en daarmee ook de populariteit onder zeesportvissers.
- Op basis van interviews kan de vangst van kabeljauw door sportvissers ingeschat worden tussen de 186 en 408 ton. Uitgedrukt als percentage van het Nederlandse kabeljauwquotum van 2.619 ton in 2003 ligt dit tussen de 7-16%.
- De procentuele omvang van de sportvisvangsten van kabeljauw ten opzichte van het quotum (waarin zij overigens niet meetellen) is de laatste jaren sterk toegenomen als gevolg van de drastische verlaging van het quotum van circa 15.000 ton in 1999 naar 2.619 ton in 2003.
- Kabeljauw en zeebaars zijn (waren) soorten die door hengelaars soms verkocht werden.
- Problemen met betrekking tot verkoop werden veroorzaakt door een beperkt aantal (15-25 stuks) professioneel uitgeruste kleine visbootjes (zogenaamde wrakvissers), voor-

- namelijk opererend vanuit Neeltje Jans.
- Vanwege de verscherpte controles zou deze verkoop inmiddels tot het verleden behoren.
 - Voor een aantal plaatsen (Scheveningen, IJmuiden), regio's (Kop van Noord-Holland, Voordelta) en zelfs op provinciaal (Zeeland) niveau is de zeesportvisserij een belangrijke aanvulling op het toeristische aanbod en van belang voor de regionale economie.
 - Een aantal buitenlandse studies geeft aan dat de zeesportvisserij een (hoge) economische waarde heeft die vaak onderschat wordt.
 - Ook in de toeristische sector wordt het ontwikkelingspotentieel van de zeesportvisserij vaak onderschat.
 - De zeesportvisserij heeft in Nederland een economische waarde van 127 miljoen euro.
 - Driekwart van dit bedrag bestaat uit direct met de uitoefening van de visserij te maken hebbende kosten zoals (kunst)aas, opstapkosten, brandstof, reiskosten, niet-duurzaam hengelmateriaal en recreatieve bestedingen.
Een kwart wordt gevormd door (afschrijving van) duurzaam (hengel)materiaal en visboten.
 - Een vermindering van sportvisserijactiviteit zal dan ook direct een bijna evenredige teruggang van de totale bestedingen tot gevolg hebben.
 - Er is een duidelijk verband te constateren tussen een verbetering van de visstand en de deelname, frequentie en motivatie om te gaan zeevissen.
 - Buitenlandse studies laten zien dat herstel van visstanden op zee leidt tot een groeiimpuls van de zeesportvisserij met navenante spinoff.
 - De met de zeesportvisserij samenhangende werkgelegenheid bedraagt circa 800 personen.

Recreatief-toeristische potentie

- De recreatief-toeristische potentie bestaat uit de perspectieven voor ontwikkeling van de sportvisserij in Nederland als motief voor dagrecreatie en toerisme, hier toegespitst op veranderingen in daarop betrekking hebbende uitgaven en de daarmee gemoeide werkgelegenheid.
- Schattingen van de op het gebruik van recreatieve voorzieningen betrekking hebbende uitgaven lopen uiteen van circa 50 tot bijna 300 miljoen euro. De daarbij betrokken werkgelegenheid bedraagt 200 à 1.150 mensjaren.
- Het beleidsprogramma 'Ruimte voor water' kan met het creëren van nevenlopen bij rivieren extra mogelijkheden scheppen voor de sportvisserij.
- Van de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water kunnen positieve impulsen voor de (sport)visserij uitgaan: positief door verbetering van de waterkwaliteit en diversiteit van de visstand. Een mogelijk negatief punt kan zijn de beperking van mogelijkheden tot uitzetten van vis.
- In de sportvisserij zelf zijn specialisatie, opkomst van actievere vormen van sportvisserij, toepassing van moderne materialen en ontwikkelingen in de uitrusting en de opkomst van commerciële visvijvers elementen die de aantrekkelijkheid van de bezigheid vergroten.
- Onderzoeken naar (vrije)tijdsbesteding en (dag)recreatie duiden in het algemeen op een

dalende trend in de beoefening van de sportvisserij, in tegenspraak met de uitkomsten van NIPO-enquêtes naar de sportvisserij.

- Algemene tendensen in de vrijetijdsbesteding zijn de vraag naar meer spanning en sensatie en het snel wisselen van activiteiten. De sportvisserij in Nederland zal ten dele aan deze tendensen kunnen appelleren.
- Trends in de bevolkingsontwikkeling als vergrijzing en verkleuring hebben een gering positief effect op de omvang van de sportvisserij en de bijbehorende vraag naar recreatieve voorzieningen.
- Het ziet er naar uit dat de vraag naar recreatieve voorzieningen voor de sportvisserij in de komende 5 à 10 jaren enigszins zal gaan groeien ten opzichte van het huidige peil. We schatten die groei op hoogstens 10 à 15%. Daarmee komt de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij in Nederland in economische zin uit op een maximum van circa 340 miljoen euro en een werkgelegenheid van circa 1.300 mensjaren.
- Erkend moet worden dat het onderzoek te beperkt van omvang was om een volledig beeld van de recreatief-toeristische potentie te krijgen.

Conclusies

- Aan de sportvisserij in Nederland wordt naar schatting in totaal door ruim 1,7 miljoen mensen deelgenomen (waaronder circa 150.000 buitenlanders). Iets minder dan 10% hiervan vist alleen in zee en ruim 70% alleen op binnenwateren.
- Verschillende geraadpleegde bronnen geven een soms sterk uiteenlopend beeld van de omvang van de sportvisserij, zowel naar de intensiteit als naar het economisch belang. Hoewel er hierdoor twijfel is gerezen aan de juistheid van de door het NIPO - het enige instituut dat regelmatig gericht onderzoek naar de omvang van de sportvisserij doet - verzamelde en berekende gegevens, worden deze toch als maatgevend beschouwd voor de maximale omvang van de sportvisserij in Nederland.
- De sportvisserij op de Nederlandse binnenwateren heeft een economische waarde - gemeten in jaarlijkse uitgaven - van maximaal 600 miljoen euro. Daarmee is een werkgelegenheid gemoeid van 2.500 mensjaren.
- De Nederlandse zeesportvisserij heeft een economische waarde van 127 miljoen euro en biedt een werkgelegenheid van 800 mensjaren.
- De totale Nederlandse sportvisserij zorgt dus voor een omzet van 727 miljoen euro en een werkgelegenheid van 3.300 mensjaren (maximale schattingen).
- Buitenlandse studies laten zien dat herstel van visstanden op zee tot een forse groei-impuls van de zeesportvisserij kan leiden met navenante spinoff.
- Een aanzienlijk deel van de door de sportvisserij gegenereerde omzet en werkgelegenheid betreft recreatief-toeristische voorzieningen en activiteiten: 300 miljoen euro en 1.150 mensjaren (maximaal). Rekenend met een potentiële groei van de vraag in de komende 5 à 10 jaren met 15% wordt de totale recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij geschat op een omzet van hoogstens circa 340 miljoen euro en een werkgelegenheid van 1.300 mensjaren.

1. Inleiding

De Directie Visserij van het Ministerie van LNV is in 2003 begonnen met een evaluatie van het huidige beleid uit te voeren. Hieraan wordt een visieontwikkeling gekoppeld met betrekking tot nieuw te ontwikkelen beleid voor de sportvisserij op de binnenwateren en op zee. Om over voldoende bouwstenen voor het nieuw te ontwikkelen beleid te kunnen beschikken zijn van beide sectoren van de sportvisserij actuele economische gegevens nodig.

Er is geen regelmatig economisch onderzoek naar de sportvisserij, zodat inzicht in economische kengetallen en het sociaal-economisch belang van de sportvisserij beperkt is en voor wat betreft de zeesportvisserij zelfs vrijwel geheel ontbreekt.

Vooral voor de zeesportvisserij is het gebrek aan inzicht in de omvang van deze deelsector een probleem omdat bij deze tak van sportvisserij de gevangen vis niet teruggezet wordt maar meestal wordt meegenomen, over het algemeen voor eigen consumptie maar soms ook voor (onderhandse) verkoop. Het gaat hierbij voor een deel ook om soorten die vallen onder het TAC- en quotabeleid van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid zoals ingesteld door de Europese Commissie. Deze onttrekking door de sportvisserij valt echter buiten de overeengekomen quota en verloopt dan ook nagenoeg ongecontroleerd.

Het LEI heeft opdracht gekregen onderzoek te doen naar de economische omvang van de sportvisserij - zowel in de binnenwateren als in zee - in termen van economische waarde, aantallen mensen, vangsten per dag en soortensamenstelling. Tevens dient een indruk gegeven te worden van de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij.

De visserij op de binnenwateren is beschreven en geschat aan de hand van bestaande bronnen en gegevens. De op deze wijze verzamelde informatie leidt nu en dan tot sterk uiteenlopende schattingen. Gepoogd is hierover aan de hand van interviews tot klaarheid te komen. Gegevens van de zeesportvisserij zijn vrijwel volledig via interviews verzameld, waarbij persoonlijke ervaring en kennis van de sector een belangrijke rol speelde. Onderzoeken op dit gebied elders in Europa en in de Verenigde Staten waren behulpzaam bij het ontwikkelen van een schattingsmethodiek en het bieden van een vergelijkingsbasis.

Voor het waarderen van de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij zijn de factoren die daarop van invloed (kunnen) zijn onderzocht met de daarin te verwachten toekomstige veranderingen en de bijbehorende effecten. Het gaat daarbij om trends in de sportvisserij, in de vrijetijdsbesteding (toerisme en recreatie) in het algemeen en in de demografische ontwikkeling. Als basis voor de economische waardering dienen de uit de schattingen voor binnenwater- en zeesportvisserij naar voren komende bedragen die aan dag en verblijfsrecreatie worden besteed.

Erkend moet worden dat het onderzoek te beperkt van omvang was om een volledig beeld van de recreatief-toeristische potentie te krijgen.

Dit rapport is ingedeeld in een hoofdstuk over de sportvisserij op de binnenwateren, één over de zeesportvisserij, één over de recreatief-toeristische potentie en tot slot conclusies. De hoofdstukken over de beide 'takken van visserij' zijn op vrijwel identieke wijze ingedeeld in een beschrijving van de verschillende vormen van visserij, een beschrijving van de soorten en

vangsten, een profiel van de sportvisser en zijn organisaties, recreatieve aspecten, het economisch belang en de werkgelegenheid. Een uitgebreid overzicht van geraadpleegde literatuur is aan het slot gegeven.

2. Sportvisserij op binnenwateren

2.1 Inleiding

Verreweg de meeste (92%) van de Nederlandse sportvissers beoefenen hun activiteit op de binnenwateren. Er wordt gevist op kanalen, rivieren, meren en plassen. Om in het binnenwater te mogen vissen heeft elke hengelaar een vergunning nodig voor het water waar men wil vissen (behalve in openbare wateren waar men zonder vergunning mag vissen) en als men 15 jaar of ouder is tevens een sportvisakte. Via de sportvisakte en vergunningen dragen de sportvissers bij aan een goede visstand en goede sportvisserijmogelijkheden.

In dit hoofdstuk wordt de sportvisserij op binnenwateren nader toegelicht. Het eerste deel van dit hoofdstuk geeft een beeld van de verschillende vormen van sportvissen op binnenwateren. Het merendeel van de sportvissers bestaat uit recreatievissers, maar andere groepen zijn in opkomst. Dit kan gevolgen hebben voor de eisen die worden gesteld aan het viswater. Vervolgens wordt ingegaan op de herkomst van de sportvissers, in welke mate ze aangesloten zijn bij een hengelsportvereniging en of ze legaal vissen. Het tweede deel heeft een meer kwantitatief karakter. Er wordt gekeken naar de uitgaven van de sportvisser en wat de totale kosten zijn. Dit is belangrijk om iets te kunnen zeggen over de economische betekenis van de sportvisserij op binnenwateren. Op basis van dit totaalbedrag wordt vervolgens de werkgelegenheid geschat. Daarna wordt ingegaan op een aantal maatschappelijke en recreatieve aspecten van de sportvisserij op binnenwateren. In het gedeelte dat gaat over de sportvisserij op de binnenwateren worden veel verschillende bronnen gebruikt. In het laatste hoofdstuk worden deze bronnen beschreven en wordt er nader ingegaan op de validiteit van deze bronnen.

2.2 Verschillende groepen sportvissers

Het NIPO heeft berekend dat er in 2003 910.000 mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder zijn in Nederland. De Nederlandse Vereniging van Sportvissersfederaties (NVVS) heeft op basis van empirisch materiaal gesteld dat er ook nog een grote groep jeugdvisser is (460.000), dat er tevens nog een aantal vrouwen (100.000) zijn en zo'n 100.000 toeristen die in Nederland deze sport beoefenen. Hiermee komt het totale aantal op bijna 1,6 miljoen. Op grond van de combinatie van beviste soorten, vistechnieken en de eisen die de sportvisser stelt aan het viswater, is er een indeling te maken van drie belangrijke categorieën van sportvissers (*Vis & Watermagazine* nr.2, 2002), te weten:

1. *Recreatievissers*

Het grootste deel (43%) van de Nederlandse sportvissers kan worden gerekend tot het sportvistype recreatievisser. Dit type omvat sportvissers die met de vaste stok of een werphengel met name op brasem of blankvoorn vissen. Natuurbeleving, het avontuurlijk ontspannen aan de waterkant, vormt voor deze groep vaak een belangrijker motief

dan het gericht willen vissen op een bepaalde vissoort of het beoefenen van een bepaalde vistechiek;

2. *Jeugdvisser*

Deze groep sportvissers (34%), is van groot belang voor de hengelsportorganisaties en voor de toekomst van de sportvisserij. Het is alleen niet bekend hoe vaak deze groep vist, waarop ze vooral vissen en wat ze precies uitgeeft aan hengelsportartikelen, maar gezien het tegenwoordige uitgavenpatroon van de jeugd kan dit bedrag behoorlijk zijn. Anderzijds is het ook voor te stellen dat de jeugd vist met 'afdankertjes' van vissende ouders. Vissen wordt wel steeds meer als 'cool' en hip beschouwd. De NVVS organiseert speciale opleidingen voor volwassenen waaraan inmiddels 500 jeugdbegeleiders hebben deelgenomen en er worden cursusboekjes en vele multimediale zaken uitgegeven met de beginselen van de hengelsport (artikel in de Telegraaf, 17 augustus 2002). Ook de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) heeft een jeugdpakket ontwikkeld. Vooral het karpervissen is populair en wordt steeds populairder bij de jeugd. Voor de jeugd is het belangrijk dat er visstekken zijn dichtbij huis;

3. *Overige vissers*

Deze groep sportvissers is het kleinst (23%), maar groeit wel gestaag. Gesteld kan worden dat het uitgavenpatroon van deze groep vissers in het algemeen hoger ligt dan bij de voorgaande groepen. In de groep overige vissers bevinden zich voornamelijk vissers die gespecialiseerd zijn in een bepaalde tak van het sportvissen, zoals:

- Karpervissers (9%); zij beoefenen hun visserij over het algemeen statisch vanaf de oever. Deze groep sportvissers is nog steeds groeiende;
- Snoekvissers (5%). Snoekvissers beoefenen hun visserij over het algemeen actief, lopend langs de waterkant ('snoeken is zoeken');
- Snoekbaarsvissers (5%). Op snoekbaars wordt veel gevestigd vanuit bootjes. Snoekbaars is naast aal vrijwel de enige soort die door sportvissers wordt gevangen voor eigen consumptie. Overigens zet de meerderheid van de sportvissers zijn vangsten terug (NVVS);
- Wedstrijdvisser (1%). Wedstrijdvisser willen in een bepaalde tijd zoveel mogelijk vis vangen. Het competitie-element vormt voor deze sportvissers het belangrijkste motief om mee te doen aan viswedstrijden. Een wedstrijdvisser geeft veel geld uit aan hengels en ander hengelsportmateriaal;
- Vliegvisser (3%). Vliegvisser vissen over het algemeen actief, lopend langs of, zoals in stromende beken, wadend door het water.

De aantallen karper-, snoekbaars-, snoek- en vliegvisser nemen de laatste jaren toe en de aantallen recreatie- en wedstrijdvisser blijven gelijk. De verschillende typen vissers stellen verschillende eisen aan hun omgeving en aan de bevissingsmogelijkheden. Dit kan gaan om het watertype, de vissoort, vispositie (oever, boot), verplaatsingsmogelijkheden van de visser, hengelsoort, breedte en diepte van het water, zichtdiepte, bedekking met waterplanten, vorm van de oever, oeverbegroeiing, afmeting van de visplek, afstand tot de parkeerplaats, aanwezigheid van paden en hindernissen daarop (Oranjewoud, 2003).

Aas

Door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) is voor het vissen in de binnenwateren een aantal aassoorten aangewezen. Deze zijn: brood, deeg, aardappel, kaas, granen, zaden, wormen, steurgarnaal, insecten, insectenlarven (bijvoorbeeld maden) en nabootsingen daarvan (bijvoorbeeld kunstvliegen) mits die niet groter zijn dan 2½ cm. Karpervissers maken gebruik van boilies: dit zijn harde bolletjes deeg voorzien van mooie kleuren en geuren. Aassoorten als brood, deeg en kaas worden buiten de hengelsportmarkt om gekocht, maar de kosten voor dit soort aas zullen niet echt hoog oplopen, aangezien de duurste aassoorten (kunstaas, boilies) wel in de hengelsportzaken worden gekocht.

2.3 Regionale spreiding, organisatiegraad en zwartvissen

2.3.1 Visparticipatie en regionale spreiding

Het sportvissen is een activiteit die niet in alle delen van Nederland evenveel beoefend wordt. In tabel 2.1 zijn de percentages weergegeven van de participatiegraad van de mannelijke sportvissers per regio. Het CBS gebruikt de volgende regio-indeling voor Nederland: het Noorden bestaat uit de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, het Oosten uit Overijssel, Flevoland en Gelderland, het Westen uit Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland en Zeeland en ten slotte het Zuiden uit Noord-Brabant en Limburg. De percentages van het NIPO zeggen op zich niet veel als ze niet gerelateerd worden aan het bevolkingsaandeel per regio. Daarom staan in de laatste kolom de bevolkingspercentages per regio. Deze percentages omvatten alleen wel de totale bevolking, terwijl de percentages van het NIPO alleen gaan over de mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder. Deze verschillen zullen echter niet significant zijn.

Tabel 2.1 Spreiding (%) van sportvissers respectievelijk bevolking naar regio

Regio	Geënquêteerde sportvissers (NIPO)			Bevolking (CBS) 2003
	2001	2002	2003	
Noorden	15	17	17	11
Oosten	18	18	22	21
Westen	46	47	43	46
Zuiden	20	18	18	22
Totaal	100	100	100	100

Uit tabel 2.1 komt een aantal zaken naar voren. Het percentage sportvissers neemt in het westen en zuiden licht af ten gunste van het oosten en noorden. Het lijkt of de meeste sport-

vissers uit het westen komen; echter, wanneer we kijken naar de bevolkingsspreiding per regio, zien we dat de participatiegraad in het noorden het hoogst is en in het zuiden en westen relatief het laagst. Voor deze twee regio's zijn dus nog mogelijkheden voor een groei aanwezig. Er zou hiervoor gekeken kunnen worden naar de redenen waarom de participatiegraad daar lager is. Afgezien van geografische kenmerken, zouden ook andere kenmerken een rol kunnen spelen.

2.3.2 Visfrequentie

De gemiddelde visfrequentie nam tot 2002 af. Sedert 1994 is er al een langzame maar geleidelijke teruggang in de visfrequentie zichtbaar van 21 keer naar 15 keer in 2001, en deze daling zet door in 2002 naar 14 keer, maar in 2003 stopt deze trend en stijgt de visfrequentie weer naar 15 keer (NIPO, 2003). De gemiddelde duur van een vistrip is 3,9 uur. Dit levert een totaal aantal visdagtochten op van 13,7 miljoen (let wel van mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder).

De zwartvisser vist gemiddeld een stuk minder dan de witvisser: het gaat om zeven keer per jaar. Ook de visduur is bij zwartvissers lager, namelijk 3,0 tegenover 4,3 uur per keer (NIPO, 2003).

2.3.3 Organisatiegraad en zwartvissen

Van de mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder is 65% in het bezit van een sportvisakte. Sinds 1999 is er een daling te zien in het bezit van de sportvisakte bij vissers. De laatste twee jaar stabiliseert dit echter weer.

De meerderheid (55%) van de sportvissers koopt de visakte rechtstreeks bij de OVB. Een kwart wordt via het postkantoor gekocht en de rest bij de hengelsportverenigingen, hengelsportzaken en VVV-kantoren. Niet alle sportvisaktekopers zijn woonachtig in Nederland. De verdeling ziet er als volgt uit:

- 91,6% van de sportvisaktekopers woont in Nederland;
- 1,7% woont in België;
- 5,5% woont in Duitsland (L. Raat, OVB 2001).

Er zijn geen gegevens bekend van het aantal zwartvissers onder buitenlandse sportvissers, maar het is voorstelbaar dat ook onder de buitenlandse vissers een percentage van 35% zwart vist. Een minderheid (37%) van de sportvissers (op binnenwateren) is lid van een hengelsportvereniging; 35% van de vissers viste in 2002 en 2003 zonder de vereiste sportvisakte (NIPO, 2003). Van de vissers die geen lid zijn van een hengelsportvereniging, vist 54% zwart, terwijl dit percentage bij de leden slechts 5% is. De organisatiegraad onder vissers zou nog flink kunnen stijgen. Dit zou meer geld opleveren en ook het zwartvissen zal dan waarschijnlijk verminderen.

Er zijn waarschijnlijk veel mensen die varen en tijdens een bootvakantie een hengeltje uitgooien. Aangezien deze mensen vissen niet als primair doel beschouwen, zullen ze minder geneigd zijn een visakte te kopen. Er zijn ook mensen die maar een paar keer per jaar willen vissen. Ze vinden het waarschijnlijk niet nodig om hiervoor een akte aan te schaffen. Dit geldt ook voor andere mensen die zelden vissen of die nieuw zijn en eerst willen kijken of ze het

wat vinden. Daarnaast zijn zwartvissers vaak jongere vissers met een hoog opleidingsniveau die niet frequent vissen en geen lid zijn van een hengelsportvereniging.

Feit is dat de controle op het bezit van visdocumenten de laatste jaren flink is afgenomen. In 1998 werd nog 16% van de vissers gecontroleerd; in 2002 was dat teruggelopen tot 9% (OVB).

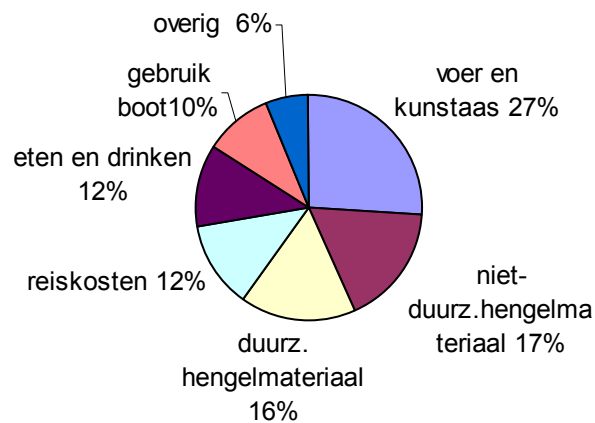
2.4 Economische betekenis

2.4.1 Gegevens uit de NIPO-enquête: de vraagzijde

Er zijn veel verschillende actoren die te maken hebben met de sportvisserij. Het gaat hier om: de watersporthandel, visvereniging, overheid, hengelsportzaken, huisjesverhuurders, visvijverexploitanten, uitvoerende instanties, horeca, vishandel, viscampings en reisorganisaties (Pleijster, 2003). De meeste van deze actoren zijn van belang als we gaan kijken naar de economische gegevens en/of de werkgelegenheid van de sportvisserij.

Het NIPO heeft in 2002 onderzoek gedaan naar het uitgavenpatroon van de mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder. Dit patroon verschilt natuurlijk sterk per soort visser. Het zijn vooral de specialistische sportvissers als karpervissers en wedstrijdvisser die doorgaans zeer professioneel hengelsportmateriaal bezitten. Ook is het uitgavenpatroon van zwartvissers anders dan dat van witvissers (witvissers geven bijna drie maal zo veel uit als zwartvissers).

Volgens het NIPO geeft een mannelijke visser in totaal 577 euro per jaar uit, wat resulteert in een totale omzet van 527 miljoen euro (577×913.000 vissers). Dit is verdeeld zoals aangegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Verdeling van de jaarlijkse uitgaven per sportvisser naar categorie

2.4.2 Totale kosten van de sportvisserij op binnenwateren (op basis van NIPO-gegevens)

Met deze gegevens weten we alleen wat de mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder heeft uitgegeven in 2002. In het begin van dit hoofdstuk zagen we echter dat er ook vrouwen en

kinderen zijn die geld uitgeven aan hun hobby. Ook kunnen we stellen dat de buitenlandse vakantiegangers, als ze in Nederland op vakantie zijn, geld uitgeven aan de sportvisserij. Bij het bedrag van 527 miljoen euro dat uitgegeven wordt door de mannelijke sportvissers boven de 14 jaar kan een schatting van de uitgaven van vrouwen, kinderen en toeristen worden opgeteld. Dit is gedaan in tabel 2.2. De uitgaven van vrouwen, kinderen en toeristen zijn geschat met de aanname dat de uitgaven van deze groepen lager uitvallen, enerzijds omdat de visfrequentie lager zal zijn maar ook doordat ze vaker gebruik zullen maken van materiaal dat gekocht is door anderen (sportvissende man of ouders). Het totaalbedrag aan bestedingen voor de sportvisserij op het binnenwater komt hiermee op 601 miljoen euro. Aan de hand van dit getal kan straks de directe werkgelegenheid berekend worden die het sportvissen in zoet water met zich meebrengt.

Tabel 2.2a *Uitgaven per sportvisser per jaar (euro)*

	Man > 14 jr.	Vrouw	Jeugd < 15 jr.	Toeristen
Voer, aas, kunstaas	150	20	30	50
Niet-duurzaam hengelmateriaal	100	10	20	30
Duurzaam hengelmateriaal	95	10	25	20
Reiskosten	71	5	5	40
Eten en drinken	68	25	10	25
Gebruik boot	57	5	5	10
Overnachtingen, dagvergunningen	36	5	5	27
Totaal	577	80	100	202

Tabel 2.2b *Aantal sportvissers in 2003 en geschatte totale jaarlijkse uitgaven (1.000 euro)*

	Man > 14 jr.	Vrouw	Jeugd < 15 jr.	Toeristen	Totaal
Aantal sportvissers	913.000	100.000	460.000	100.000	1.570.000
Voer, aas, kunstaas	136.950	2.000	13.800	5.000	157.750
Niet-duurzaam hengelmateriaal	91.300	1.000	9.200	3.000	104.500
Duurzaam hengelmateriaal	86.735	1.000	11.500	2.000	101.235
Reiskosten	64.823	500	2.300	4.000	71.623
Eten en drinken	62.084	2.500	4.600	2.500	71.684
Gebruik boot	52.041	500	2.300	1.000	55.841
Overnachtingen, dagvergunningen	32.868	500	2.300	2.700	38.368
Totaal	526.801	8.000	46.000	20.200	601.001

De gegevens die zijn verzameld door het NIPO zijn gebaseerd op enquêtes met de consument: de sportvisser. De vraag is in hoeverre deze gegevens overeenkomen met

omzetgegevens en werkgelegenheidsgegevens van de aanbodzijde, dat wil zegen: hengelsportzaken, dierenpeciaalzaken, overnachtingen op campings enzovoort. In de volgende paragrafen is te zien welke gegevens er beschikbaar zijn vanaf de aanbodzijde. Met behulp van deze gegevens is het mogelijk een breder inzicht te verkrijgen in de economische situatie in de sportvisserij. Op die manier kan er ook een betere schatting gemaakt worden van de hiaten in de gegevens.

2.4.3 Economische gegevens van de aanbodzijde

Hengelsportartikelen worden via diverse detailhandelskanalen aan de consument aangeboden. De aanbodkanalen kunnen verdeeld worden in hengelsportspeciaalzaken, brede dierenpeciaalzaken met hengelsportartikelen in het assortiment en 'overige' detailhandel (supermarkten, outdoorzaken, watersportbedrijven, internet, postorderbedrijven, visbeurzen enzovoort).

De brede dierenpeciaalzaak richt zich meer op de recreatieve visser die veelal met een vaste hengel vist, terwijl de meer gespecialiseerde sportvissers veelal direct naar de hengelsportspeciaalzaak gaan, ook al is die op enige afstand te vinden. Het aantal hengelsportspeciaalzaken werd in 1995 geschat op 120, maar dit wordt nu geschat op variërend van 200 tot 386. Het aantal dierenpeciaalzaken wordt geschat op circa 1.000.

De bedrijfskolom van de sportvisserijsector wordt gekenmerkt door een sterke integratie van de diverse onderscheiden schakels. Met name de groothandels- en importeursfunctie zijn met elkaar verweven. Verreweg het grootste deel (90%) van de hengelsportartikelen wordt geïmporteerd. Steeds meer speciaalzaken gaan over tot het zelf importeren van hengelsportartikelen. De artikelen komen dan voornamelijk uit China en Maleisië (zie bijlage 1). Het gevolg hiervan is dat in de hengelsportsector de toegevoegde waarde voornamelijk in de handel te vinden is.

Het bleek moeilijk om binnen het beperkte kader van dit onderzoek aan omzet en werkgelegenheidsgegevens te komen. Bovendien is het door de verwevenheid van de schakels moeilijk om goede schattingen te maken van de verschillende onderdelen van de bedrijfskolom. Daarnaast zijn veel winkeliers nauwelijks bereid omzetgegevens prijs te geven.

Hulshoff, EIM (1996) heeft berekend dat het totale aantal arbeidsplaatsen wat betreft de detailhandel in hengelsportartikelen neerkwam op 1.400 in 1993. Pleijster (2003) heeft een ruwe schatting gemaakt van het marktaandeel van de detailhandel. Hierbij komt het marktaandeel van de hengelsportspeciaalzaak op 25-30%, het marktaandeel van de brede dierenpeciaalzaak op 25-30% en het overige marktaandeel (zeker 40%) komt voor rekening van de supermarkt, tuincentrum, visvereniging, beurzen, warenhuis, internet, postorder en groothandel. Voor deze laatste (diverse) groep is heel moeilijk in te schatten of dit aandeel klopt en hoeveel geld er in omgaat. Hulshoff, EIM (1996) gaat ervan uit dat de overige distributiekkanalen na 1995 nagenoeg uitgeschakeld zijn.

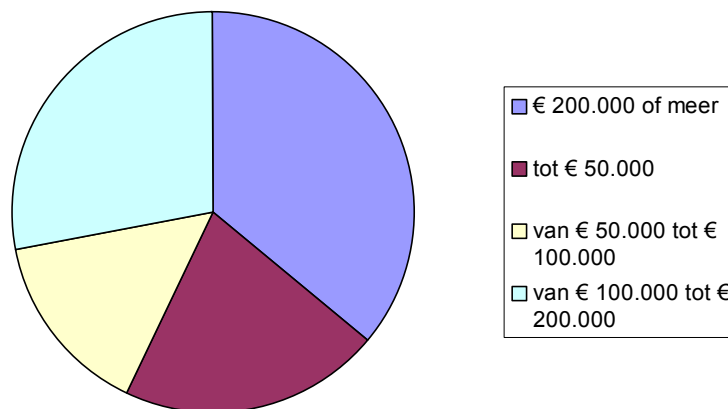
Ook volgens het NRIT (1988), is het marktaandeel (wat betreft hengels en molens) van de brede dierenpeciaalzaak 10-15% en het marktaandeel van de hengelsportspeciaalzaken 65-70%. Aas zou voor 90% bij de speciaalzaak worden aangeschaft. Kleding zou voor 30% via de speciaalzaak worden aangeschaft. Het totale marktaandeel van de hengelsportspeciaalzaken komt dan op 50%, de brede dierenpeciaalzaken op 40%, de grootwinkelbedrijven op 2-3% en de overige kanalen op 7-8%.

2.4.3.1 Hengelsportspecialzaken

Van Es Marketing Services (2002) heeft een omzetschatting gemaakt van de hengelsportspecialzaken. Ze hebben alle economisch actieve bedrijven in Nederland met als hoofdactiviteit 'winkels in hengelsportartikelen' (SBI- en BIK-code 524931 van de Kamers van Koophandel) benaderd, aangevuld met ondernemingen welke in de Gouden Gids staan vermeld onder de categorie 'hengelsportartikelen'. Dit waren in totaal 386 zaken die allemaal zijn benaderd. Uiteindelijk zijn er 81 verwerkbare responsformulieren binnengekomen (Van Es Marketing Services, 2002).

Hengelsportartikelen worden niet of nauwelijks meer in Europa geproduceerd. Het ontwerpen van hengels en dergelijke gebeurt nog wel in Europa, waaronder in Nederland. In landen als China en Maleisië wordt vervolgens in opdracht geproduceerd.

De omzet per winkel is als volgt verdeeld over de verschillende winkels als weergegeven in figuur 2.2.

Figuur 2.2 Verdeling van winkels in hengelsportartikelen over vier omzetcategorieën

Als we voor de categorie kleinste winkels een omzet van 40.000 euro aannemen, voor de twee tussencategorieën het midden tussen de grenzen en voor de categorie grootste een omzet van 300.000 euro, komen we op een totale omzet van de hengelsportzaken van 65 miljoen euro. Dit bedrag moet echter verminderd worden met 11% (11% van de omzet bestaat namelijk uit andere dan hengelsportartikelen) wat het totaal brengt op 58 miljoen euro.

Het is echter moeilijk in te schatten wat de omzet is van de bedrijven die zich bevinden in de groep van 200.000 euro of meer, want dat is niet verder gespecificeerd in dit onderzoek, terwijl het merendeel van de bedrijven in deze categorie valt. Als we een gemiddelde omzet van 500.000 euro aannemen in plaats van 300.000 euro, brengt dit het totaal op een omzet van 83 miljoen euro.

De hengelsportzaken verdienen het meeste aan duurzaam hengelmateriaal. De verdeling van omzet naar groep van artikel is als volgt:

- duurzaam hengelmateriaal vertegenwoordigt 34% van de omzet;
- aas (levend, overig, lokvoer en kunstaas) vertegenwoordigt 27% van de omzet;
- niet-duurzaam hengelmateriaal vertegenwoordigt 16% van de omzet;
- overige (lectuur, video's, accessoires, reparaties) vertegenwoordigt 12% van de omzet;

- 11% van het assortiment behoort niet tot de hengelsport.

Totaal geeft (volgens de NIPO enquête) de mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder een bedrag van 315 miljoen euro uit aan aas, duurzaam hengelmateriaal en niet-duurzaam materiaal. Dit zou betekenen dat de hengelsportspecialzaken slechts voor 27% zouden bijdragen aan de totale omzet en dat er minimaal voor 232 miljoen euro gekocht moet worden bij andere dan hengelsportspecialzaken en dan met name: overige dierenspecialzaken, warenhuizen, internet en supermarkten. Er zijn geen gegevens beschikbaar over de hengelsportartikelen die bij warenhuizen, via internet en supermarkten worden gekocht. Wel zijn er omzetgegevens beschikbaar van de overige dierenspecialzaken met hengelsportartikelen in het assortiment.

2.4.3.2 Brede dierenspecialzaken met hengelsportartikelen in het assortiment

Naast de hengelsportspecialzaak, worden er ook in een deel van de dierenspecialzaken hengelsportartikelen verkocht. Er zijn circa 830 brede dierenspecialzaken die hengelsportartikelen in het assortiment hebben. Gemiddeld bestaat 13% van de omzet van dit type winkels uit hengelsportartikelen (Hulshoff, 1996). De doorsneeomzet bedroeg 222.727 euro. De totale omzet van hengelsportartikelen komt dan op 25 miljoen euro in 1995. Na indexering komt dit bedrag op een totaal van 31 miljoen euro in 2003.

2.4.3.3 Totale kosten sportvisserij op binnenwateren (op basis van bronnen vanaf de aanbodzijde)

Er zijn gegevens vanaf de aanbodzijde beschikbaar van drie verschillende bronnen: 1) de European Fishing Tackle Trade Association (EFTTA), 2) het CBS en 3) van Es Marketing Services en Hulshoff (EIM).

Deze gegevens betreffen alleen de categorieën: aas en voer, niet-duurzaam hengelmateriaal en duurzaam hengelmateriaal. Om tot een totaal omzetcijfer te komen, worden deze cijfers aangevuld met cijfers van het NIPO betreffende: reiskosten, eten en drinken, gebruik boot en overige kosten. Dit gaat om een totaal van 238 miljoen euro (dit is inclusief de uitgaven vrouwen, kinderen en toeristen).

Op basis van een interview met de EFTTA is de omzet geschat op 250 miljoen euro. Samen met de overige uitgaven komt het totaal daarmee op 488 miljoen euro.

Het CBS (2003a) noemt een importcijfer van 33,8 miljoen euro (zie bijlage 1). In dit cijfer zijn andere materialen zoals viskisten, boten, apparatuur, kleding en aas echter niet meegenomen. Ervan uitgaande dat de cijfers van het CBS slechts een derde zijn van het totaal, zal een cijfer van 102 miljoen euro een realistischer schatting zijn. Rekening houdend met handelsmarges en BTW komt het totaal aan bestedingen hiermee op 228 miljoen euro, wat het totaal samen met reiskosten enzovoort brengt op 466 miljoen euro.

De cijfers van Van Es en het EIM (Hulshoff) (hierboven uitgebreid beschreven) waren 83 miljoen euro en 31 miljoen euro. Hier ontbreken echter nog de omzetcijfers van overige kanalen (internet, supermarkt, postorderbedrijven enzovoort). Op basis van de het NRIT-rapport schatten we dit overige deel op ongeveer 10%. Hiermee komt het totale omzetcijfer aan hengelmaterialen, aas en voer op 125 miljoen euro en samen met de overige uitgaven op 363 miljoen euro.

2.5 Werkgelegenheid

De sportvisserij is niet alleen een belangrijke recreatieve bezigheid voor veel mensen, maar heeft ook een maatschappelijke betekenis in de vorm van werkgelegenheid en vrijwilligerswerk.

In verband met de specifieke kenmerken van de sportvisserijsector (vrijwel geen binnenlandse productie maar import- en groothandel) wordt de werkgelegenheid geschat op basis van de toegevoegde waarde (LEI-schattingen op basis van CBS-gegevens, 2003b).

De directe werkgelegenheid is berekend aan de hand van de omzetcijfers:

1. bij een omzet van 601 miljoen euro (NIPO) hoort een werkgelegenheid van 2.505 fte's;
2. bij een omzet van 488 miljoen euro (EFTTA) hoort een werkgelegenheid van 2.011 fte's;
3. bij een omzet van 466 miljoen euro (CBS) hoort een werkgelegenheid van 1.913 fte's;
4. bij een omzet van 363 miljoen euro (Van Es en Hulshof (EIM)) hoort een werkgelegenheid van 1.463 fte's.

Op basis van deze gegevens kunnen we zeggen dat de sportvisserij op binnenwateren een werkgelegenheid genereert van ten minste 1.463 mensjaren en ten hoogste 2.505 mensjaren.

2.6 Economische en recreatief-toeristische aspecten

2.6.1 Directe dagtochten

Volgens het CBS (2003) en het NRIT (2003) hebben er 304,5 miljoen dagtochten plaatsgevonden in het kader van de sport en sportieve recreatie in 2001-2002 (totaal aantal dagtochten bijna 1 miljard per jaar). Het verschil tussen dagrecreatie en verblijfsrecreatie is de overnachting. Qua uitgaven wordt de betekenis van de dagrecreatie voor het binnenland viermaal zo hoog geschat als die van de verblijfsrecreatie. Het aantal visdagtochten bedroeg slechts 3,8 miljoen (1,25% van het totaal aan sportieve recreatie).¹

De visdagtochten vonden vooral plaats in de zomer, met name op een doordeweekse dag. De meerderheid van de visdagtochten duurde twee tot vier uur en het voornaamste vervoermiddel is de auto, terwijl de afstand vaak kleiner is dan 5 km (dit heeft vooral te maken met de artikelen die meegenomen moeten worden.) De tendens is wel dat mensen steeds verder weg gaan vissen (5-15 km in plaats van 5 km). De helft van de mensen die visdagtochten maakt, is afkomstig uit West-Nederland. Er wordt bijna net zoveel gevestigd in de eigen woonplaats als daarbuiten, alleen de dagtochten naar het buitenland zijn afgenomen. Gelderland en Zuid-Holland zijn de populairste bestemmingen om een dagje te gaan vissen. Van de mensen die visdagtochten ondernemen is 7% vrouw. Dit percentage is de afgelopen vijf jaar gelijk gebleven. Vijf jaar geleden waren de vissers vooral te vinden in de leeftijdscategorie van 15-24 en 45-64 jaar. De positie van de 15-24-jarigen is nu overgenomen door de 8-14-jarigen.

Het totale aantal dagtochten is de afgelopen vijf jaar vrijwel stabiel gebleven. Het aantal

¹ Dit zijn alleen de directe dagtochten, exclusief dagtochten van buitenlandse toeristen.

visdagtochten is echter met 36% afgenomen ten opzichte van 1995-96.

2.6.2 Indirecte dagtochten

Naast de dagtochten die plaatsvinden vanuit de eigen woonplaats, zijn er ook dagtochten die plaatsvinden vanaf een vakantieadres: dit worden indirecte dagtochten genoemd. Naarmate de vakanties langer worden (langer dan vijf dagen), wordt er in verhouding meer tijd besteed aan vissen. Terwijl er tijdens gewone dagen veel gevist wordt in het Westen van Nederland, vindt er tijdens de vakantie juist veel sportvisserij plaats bij de meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel. Dit is een belangrijk gegeven voor de voorzieningen die dit met zich meebrengt. De kosten van deze dagtochten kunnen gelijkgesteld worden aan de bestedingen tijdens dagtochten vissen vanuit de eigen woning.

In de periode 1995-1996 hebben er 297,8 miljoen directe dagtochten plaatsgevonden in het kader van de sportieve recreatie. In dat jaar werden er 6,2 miljoen dagtochten vanuit een tijdelijke verblijfplaats door Nederlanders ondernomen (CBS, 2003). Met een participatiegraad van het sportvissen van 1,25% (zoals bij directe dagtochten) betekent dit ongeveer 77.500 indirecte dagtochten.

Er vinden ook dagtochten plaats van voornamelijk Belgen, Duitsers en Britten naar Nederland. Uit Duits onderzoek is gebleken dat er tijdens buitenlandse dagtochten gemiddeld 33,65 euro uitgegeven wordt (dit bedrag is echter niet op de sportvisserij toegespitst) (NRIT, 2003). Dit gaat om de totale uitgaven, dus niet alleen om reiskosten, consumptiekosten en deelnamekosten (zonder verblijfkosten). Dit bedrag zou voor de sportvisserij hoger kunnen zijn, omdat buitenlandse toeristen meer gericht zijn op de duurdere vormen van sportvisserij.

In 1984 zijn er ongeveer 60.000 visdagtochten gemaakt door buitenlandse toeristen naar Nederland (NRIT, 1988). Dit levert dan een totaalbedrag op van 2 miljoen euro.

Ook hebben buitenlanders net als Nederlanders indirecte dagtochten (dagtochten vanaf het vakantieadres in Nederland). In 1984 werd dit geschat op 1,6 miljoen euro.

Uit het voorgaande blijkt dat Nederlanders bijna 4 miljoen directe en indirecte dagtochten hebben gemaakt met sportvissen als doel. Op basis van de NIPO gegevens kwamen we op een totaal van 13,7 miljoen dagtochten. Dit hoge aantal zou nog enigszins te verklaren zijn uit het feit dat het CBS uitgaat van een minimumduur van twee uur per dagtocht en wellicht omdat veel vissers de vistrip niet beschouwen als een echte dagtocht, maar het blijft een groot verschil.

2.6.3 Uitgaven tijdens dagtochten vissen door Nederlanders

De uitgaven voor een visdagtocht worden op een totaal geschat van 7,02 euro, dat kan worden onderverdeeld in: entree en deelnamekosten (3,24 euro), consumptiekosten (2,11 euro) en reiskosten (1,67 euro). Het gemiddelde van de uitgaven voor alle soorten dagtochten bedraagt 7,17 euro per persoon (NRIT, 2003). Ook deze bedragen zijn lager dan de bedragen die volgens het NIPO-onderzoek besteed worden: consumptie- en reiskosten allebei ongeveer 5 euro.

Veel sportvissers vissen in Nederland en ook nog ver daarbuiten. De sportvisser maakt daarbij gebruik van campings, hotels en bungalowparken. Er is in Nederland bovendien een groeiend aantal reisbureaus dat zich gespecialiseerd heeft in binnen- en buitenlandse visreizen (*Hét Visblad*, 2003). Er zijn geen exacte gegevens bekend over het aantal campings, hotels en

bungalowparken in Nederland dat gericht is op de sportvisser. In het blad *Beet* worden er 15 gepresenteerd, die vrijwel allemaal aan het IJsselmeer liggen.

De economische betekenis van de dagtochten wordt samengevat in tabel 2.3.

Tabel 2.3 'Directe' dagtochten + 'indirecte' dagtochten vissen

Bestedingscategorie	Besteding in 2001 (euro)	Aantal (x mln.)	Totaal (mln. euro)
Reiskosten	1,67	3,9	6,5
Voeding + consumptie	2,11	3,9	8,2
Entree/deelnamedkosten	3,24	3,9	12,6
Totaal	7,02	3,9	27,3

Bron: NRIT (2003) (aangepast door het LEI).

2.7 Maatschappelijke en recreatieve aspecten

Vissen is nog steeds de belangrijkste vorm van openluchtrecreatie en is bovendien, na zwemmen en voetbal, de belangrijkste sport in Nederland. Sportvissers komen uit alle lagen van de bevolking. De visparticipatie onder allochtonen (niet in Nederland geboren) is lager dan onder autochtonen (10,6% versus 13,8%). Voor het merendeel van de sportvissers gelden ontspanning en het zich in de natuur bevinden als de belangrijkste argumenten om te gaan vissen. Hierdoor kan de sportvisserij een belangrijke rol spelen bij het bewust worden/maken van schoonheid van de natuur en het landschap.

Wat betreft recreatie is er een aantal *tendensen* te signaleren:

- recreatie wordt steeds meer onderdeel van het dagelijks leven;
- er heeft een verschuiving plaatsgevonden van platteland en natuurgebieden naar de behoefte aan meer groen in en om de stad. Omdat een groot deel van alle visbezoeken plaatsvindt dichtbij huis is deze vorm van openluchtrecreatie goed in te passen in de actuele verhoogde belangstelling voor de 'recreatieve mogelijkheden in de stad' (Werkgroep Toekomstverkenning Sportvisserij, 1998);
- recreatie wordt meer zapcultuur; op ieder moment een activiteit kunnen doen;
- er vindt een versnippering en diversificatie plaats in het vrijetijdsgedrag. Men gaat niet zozeer meer het traditionele dagje uit, maar onderneemt meerdere (vaak kortdurende) activiteiten per dag of week, al dan niet met elkaar gecombineerd;
- de groei van het aantal tweeverdieners is van invloed op het aantal uren vrij beschikbare vrije recreatietijd. De effectief te besteden vrije tijd zal waarschijnlijk eerder af- dan toenemen, terwijl men in principe toch minstens evenveel activiteiten wil blijven ontplooiën;
- nieuwe, andere (semi-)recreatieve tijdsbestedingen vragen ook om tijd van de consument (internet, shoppen op zondag);
- een veranderende samenstelling van de bevolking (ontgroening, vergrijzing).

Er is te veel gedacht in termen van mono-functioneel ruimtegebruik, terwijl er meer behoefte is aan voorzieningen in de steden wat sportvisserij betreft. Mensen willen meer in de stad recreëren. Vissen kan een manier zijn om aan deze behoefte te voldoen. Samenwerking met andere recreatieve voorzieningen zou een mogelijkheid zijn om de sector te laten groeien. Bijvoorbeeld een combinatie van visdagrecreatie met entertainment en/of educatie (NRIT, 2003). Forellervisvijvers zouden hier een belangrijke rol bij kunnen spelen, omdat ze vaak deel uit maken van meerdere recreatieve activiteiten (horeca, kamperen bij de boer, bungalowparken, personeelsuitjes enzovoort).

Verder is het een gegeven dat allochtonen nauwelijks buiten de stad recreëren. Doordat deze groep groeiende is in de steden, zal er in de toekomst wellicht minder draagvlak zijn voor groene ruimte, natuurlandschap en water. De sportvisserij zou een manier kunnen zijn om mensen bewuster te maken van natuur en milieu, onder andere door betere bereikbaarheid en toegankelijkheid van oevers (Borger op het seminar van de OVB, november 2003). Ook zou de sportvisserij een belangrijke rol kunnen spelen wat betreft de monitoring van soorten. Er zijn al enige honderden sportvissers die op vrijwillige basis vangstgegevens bijhouden. Dit zou in de komende jaren op een breder vlak en meer gestructureerd kunnen plaatsvinden. Dit past erg goed in de doelstellingen van het ministerie om vrijwilligers meer te betrekken bij natuurbeheer en meer eigen verantwoordelijkheid te geven.

Er is een sociaal-culturele trend waar te nemen naar het 'scoren' bij het vissen. Grotere en aantrekkelijker vissen, actievere visserij, avontuur. Nederlanders gaan daarvoor meer en meer naar het buitenland, bijvoorbeeld Denemarken. Er worden ook grotere bedragen aan besteed, niet alleen aan de visserij op zich maar ook aan de benodigdheden zoals boten. Datzelfde geldt voor sportvissers in het buitenland (Oranjewoud, 2003).

De media besteedt de laatste jaren meer aandacht aan de sportvisserij. VisTV is erg populair en ook Discovery besteedt tegenwoordig dagelijks steeds meer aandacht aan de sportvisserij. Naast algemene visbladen (onder andere *Beet* en *Hét Visblad*, met een oplage van respectievelijk 100.000 en 80.000 abonnees) is er een groeiend aantal specialistische visbladen gekomen (*Karperwereld*, *De Roofvis*, *Witvistotaal*, enzovoort). Natuurlijk nog gering wanneer men het vergelijkt met voetbal.

2.8 Kanttekeningen bij de verschillende bronnen

Omdat er binnen het kader van dit onderzoek geen ruimte was om zelf onderzoek te verrichten is in dit hoofdstuk voor het berekenen van de omzet en de daarop gebaseerde werkgelegenheid gebruikgemaakt van externe bronnen. De gebruikte gegevens zijn afkomstig van onderzoeken uitgevoerd door betrouwbare instellingen. Er zijn echter wel aanzienlijke verschillen in de uitkomsten. De oorzaak kan zitten in de manier waarop de gegevens verzameld zijn. Hieronder zullen de wijze van gegevens verzamelen nader worden bekeken, zodat er iets gezegd kan worden over de validiteit van de verschillende bronnen.

Het NIPO verricht sinds 1993 ieder jaar in opdracht van de OVB een enquête onder sportvissers naar het bezit van de Sportvisakte. Dit is de enige enquête op het gebied van de sportvisserij die ieder jaar plaatsvindt op zo'n grootschalige wijze. Hierdoor zijn er veel gegevens beschikbaar omtrent de Nederlandse sportvisser en kan er ook een trend worden getoond. In deze enquête worden echter de uitgaven van de sportvisser niet meegenomen. De-

ze uitgaven zijn uiteraard van primair belang voor het bepalen van de economische betekenis van de sportvisserij. Om hierin inzicht te krijgen is in 2002 op verzoek van de NVVS de jaarlijkse enquête uitgebreid met extra onderzoeksvragen om deze uitgaven in kaart te brengen.

Er zijn echter wel enkele kanttekeningen te plaatsen bij de wijze waarop de gegevens verzameld zijn. Vergeleken bij de gegevens die andere bronnen (NRIT, CBS, van ES, DIBEVO, EFTTA) leveren ten aanzien van de economische betekenis van de sportvisserij, vallen de NIPO cijfers relatief hoog uit. Dit kan meerdere verklaringen hebben:

- Het enige jaar waarin het onderzoek is uitgevoerd, is 2002. Dit jaar hoeft geen goede afspiegeling te zijn van de werkelijke uitgaven van sportvissers, maar dit geldt ook voor de andere onderzoeken. Er heeft wel nog een NIPO-onderzoek plaatsgevonden in 1985, waarin de uitgaven van de sportvisser op de binnenwateren (wat betreft duurzame, niet-duurzame hengelsportartikelen en aas) gemiddeld op 42 euro geschat werden (NRIT, 1988) (vergelijk 2002: 345 euro). Dit zou betekenen dat de uitgaven ongeveer acht maal zo hoog zijn geworden. De inflatie in die periode bedroeg 42%, zodat sportvissers in reële waarde gemeten in 2002 gemiddeld bijna het zesvoudige uitgaven van hun bestedingen in '85;
- Een andere verklaring kan zijn dat 2002 het jaar is waarin de euro ingevoerd is; mensen hadden wellicht nog moeite met het omrekenen van de gulden naar de euro.
- Het gaat puur om cijfers vanaf de consumentenkant, zonder deze te relateren aan cijfers vanaf de aanbodzijde;
- In internationaal perspectief (Europa) bekeken scoort Nederland met het NIPO-cijfer tamelijk hoog. Alleen Groot-Brittannië en Duitsland scoren hoger of even hoog (respectievelijk 1.100 euro en 500 euro). De Scandinavische landen scoren veel lager dan Nederland en zitten op zo'n 160 euro per sportvisser;
- Het feit dat mensen niet goed in kunnen schatten hoeveel ze daadwerkelijk per jaar uitgeven aan hengelsportartikelen. Mensen hebben psychologisch gezien het idee dat ze veel meer uitgeven aan artikelen dan ze daadwerkelijk doen. Onbewust kunnen ze dus verkeerde antwoorden geven.

Het onderzoek van Van Es marketing services heeft ook alleen in 2002 plaatsgevonden. Dit marketingrapport betreft de hengelsportspecialzaken, waarbij vooral ingegaan wordt op de algemene bedrijfskenmerken, verwachtingen en ontwikkelingen in de branche, en meer specifiek op de besluitvorming bij het inkoopproces van handelsartikelen. Er zijn 386 ondernemingen benaderd met een schriftelijke enquête. Wat betreft de omzetgegevens konden de respondenten kiezen tussen vier categorieën, waarbij de hoogste categorie een omzet heeft van minimaal 200.000 euro. Van de bedrijven die vallen in deze categorie (en dat is het merendeel van de bedrijven) is niet duidelijk hoe hoog hun omzet precies was. Hierdoor zou de omzet in werkelijkheid een stuk hoger kunnen liggen.

In het onderzoek van het EIM (Hulshoff) staat de branche van dieren en dierenbenodigdheden centraal. Het onderzoek is gefinancierd door het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD). Het onderzoek bestond uit drie delen, te weten een enquête onder detaillisten, expertinterviews en desk research. Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder 393 ondernemers. Een probleem is dat het aantal respondenten van hengelsportspecialzaken zodanig laag was dat de uitkomsten als indicatief gezien moeten worden. Bovendien zijn ondernemers uit de DIBEVO-branche huiverig om omzetgegevens prijs te geven. De neiging bestaat om lagere

gegevens te geven dan de het werkelijk aantal.

De importcijfers van het CBS zijn een te lage inschatting, omdat een aantal categorieën hierin niet zijn meegenomen. Artikelen als hengels, haakjes en molens zijn wel meegenomen, maar (kunst)aas, een van de artikelen waar het meest aan wordt uitgegeven, is niet meegenomen. Het bedrag is in onze berekening wel vermeerderd met 200%, maar dat blijft een subjectieve keuze.

De omzetgegevens van de EFTTA zijn gebaseerd op een interview met deze organisatie en zijn puur een schatting.

2.9 Conclusies

- Nederland telde in 2003 een totaal van 910.000 mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder (NIPO), waarvan er 650.000 alleen in zoet water visten en 260.000 sportvissers zowel in zoet als in zout water.
- Daarnaast zijn er volgens de NVVS 460.000 vissende kinderen, 100.000 vissende vrouwen en 100.000 toeristen die hier komen vissen. Hiermee komt het totaal op bijna 1,6 miljoen sportvissers op de binnenwateren.
- De gemiddelde visfrequentie in 2003 van mannen 15 jaar en ouder was 15 maal per jaar (NIPO).
- Het totaal aantal trips van mannen van 15 jaar en ouder op het binnenwater komt daarmee op 13,7 miljoen.
- Er zijn drie categorieën zoetwatersportvissers te onderscheiden, namelijk: recreatievissers (grootste groep), jeugdvisseren en overige sportvissers, waarbij het vissen op karper aan populariteit aan het winnen is.
- Sportvisserij is algemeen verspreid over heel Nederland, maar in het noorden van het land zijn er relatief wat meer sportvissers.
- Brasem en voorn zijn de belangrijkste vissoorten voor de zoetwatersportvisser.
- De meeste vissers vissen dicht bij huis (5 km).
- Een minderheid (37%) van de sportvissers van 15 jaar en ouder is lid van een hengelsportvereniging.
- 35% van de vissers vist zonder sportvisakte.
- De meerderheid van de sportvissers zet zijn vangsten terug. Wanneer er vis voor consumptie mee naar huis genomen wordt, gaat het vooral om aal en snoekbaars.
- De mannelijke sportvisser van 15 jaar en ouder geeft gemiddeld tot 577 euro per jaar uit aan het beoefenen van de sportvisserij (NIPO 2002).
- De zoetwatersportvisserij heeft een geschatte economische waarde van tussen de 363 euro en de 601 miljoen euro.
- De sportvisser koopt zijn materiaal voornamelijk via de dierenspeciaalzaak (en dan met name in de hengelsportspeciaalzaak). Overige verkooppunten zijn: supermarkten, outdoorzaken, watersportcentra, internet, postorderbedrijven, visbeurzen en dergelijke.
- 90% van de hengelsportartikelen wordt geïmporteerd en komt vooral uit China en Maleisië.
- De omzet van de hengelsportspeciaalzaken ligt tussen de 58 en 83 miljoen euro (Van Es, 2002).

- De omzet aan hengelsportartikelen van overige dierenspeciaalzaken met hengelsportartikelen in het assortiment, bedraagt 31 miljoen euro (Hulshof, EIM 1996).
- De met de zoetwatersportvisserij samenhangende werkgelegenheid bedraagt tussen de 1.460 en 2.505 mensjaren.

3. Zeesportvisserij

3.1 Inleiding

Sportvissen op en aan zee is een belangrijke vorm van recreatie. Het meest recente onderzoek (Zeevissers 2003, NVVS) geeft aan dat in 2003 425.000 mannen van 15 jaar en ouder in het zee- of kustwater gevist hebben. Zeventig procent van deze zeevissende mannen vist zowel in zout als zoet water, 30% (125.000 mannen) vist alleen op zout water.

Binnen de zeesportvisserij zijn drie vormen te onderscheiden:

- vanaf de kust (stranden, zeedijken, golfbrekers en havenhoofden);
- vanuit kleine sportvisbootjes (bootjesvisserij);
- vanaf grote sportvisserijschepen (opstapvisserij) die zijn ingericht om groepen sportvissers mee te nemen.

Het eerste deel van dit hoofdstuk geeft een beeld van deze drie vormen van zeesportvisserij en de geografische verdeling ervan. Vervolgens wordt ingegaan op de vangsten (soortensamenstelling), het profiel en de organisatiegraad van de zeesportvissers en de aasvoorziening. In het tweede deel wordt gekeken naar de recreatieve aspecten van de zeesportvisserij binnen het toeristische aanbod en het plaatselijk en regionaal belang. Er wordt over de grens gekeken in de vorm van een korte beschrijving van enige buitenlandse onderzoeken naar de zeesportvisserij. Het laatste deel heeft een meer kwantitatief karakter. Besloten wordt met een schatting van de totale economische waarde van de zeesportvisserij en de werkgelegenheid.

3.2 Vormen van zeesportvisserij en de regionale verdeling

3.2.1 Kustvisserij

De kustvisserij is in feite de meest toegankelijke vorm van zeesportvisserij. Er zijn in Nederland heel veel plaatsen waar de sportvisser vanaf de kant kan vissen. Ook aan het materiaal wordt door de beginnende zeevisser geen hoge eisen gesteld. Er zijn zelfs zoetwatervissers die voor hun sporadische uitstapjes naar zee dezelfde hengels en molens meenemen als ze normaliter op het binnenwater gebruiken. Wanneer echter onder zwaardere omstandigheden zoals branding of stroming moet worden gevist is het beter om een echte zeeverphengel en dito molen te kiezen.

Geografisch gezien is de kustvisserij verdeeld in drie gebieden. Deze gebieden verschillen niet alleen wat betreft het landschappelijk karakter maar ook, of juist daardoor, in de te vangen soorten en het te gebruiken materiaal.

Onderscheiden worden de Waddenzee, het Hollandse kustwater van Den Helder tot aan de Nieuwe Waterweg en de Voordelta en Zeeland. Gezien het karakter wordt Zeeland, met

zijn dammen, zeearmen als de Ooster- en Westerschelde en de Grevelingen, vaak als een apart gebied beschouwd.

Waddenzee

Over het algemeen wordt de Waddenzee slechts voor een beperkt gedeelte vanaf de kant bevist. De Waddenzee, vooral het oostelijk deel, is een ondiepe zee met zand en slikbodem. Grote delen langs de kust vallen met eb droog. Alleen daar waar de diepere geulen dicht langs de kant liggen, zoals langs de Afsluitdijk tot aan Harlingen, kan ook tijdens laag water gevestigd worden. In Groningen vist men eigenlijk alleen in het uiterste noorden van de Eems-Dollard, in het stuk tussen Delfzijl tot en met de Eemshaven. Op het Groninger- en Uithuizer wad wordt tegenwoordig amper meer gevestigd, en hetzelfde geldt voor een groot deel van de Friese waddenkust. De zeesportvisserij in de Waddenzee concentreert zich voornamelijk op het stuk tussen Harlingen en Wieringen. Concentraties van sportvissers zijn te vinden tussen Harlingen en Zurich, bij Kornwerderzand en Breezanddijk, op sommige plaatsen op Wieringen en bij Den Helder. De vangsten in de Waddenzee bestaan voornamelijk uit bot, kleine schol, paling en geep. Alleen bij Den Helder en rond de Eemshaven wordt in de winter wel kleine gul gevangen.

Hollandse kustwateren (inclusief Noordzeestranden van de Waddeneilanden)

De kustvisserij tussen Den Helder en de Nieuwe Waterweg kent vele tientallen stekken. Aantrekkelijke plekken zijn de golfbrekers en vele strekdammen die zich langs de hele kust in zee uit strekken. Vissen vanaf de koppen van de strekdammen kan alleen bij laag water en dat betekent dat de meeste zeevissers hier verschijnen als het water begint te vallen. Voor de strandvisserij geldt dat een middelzware zeehengel voldoende is voor de visserij op platvis. Op plaatsen met meer stroming (bijvoorbeeld Den Helder) of bij de brandingvisserij op zeebaars is een zware zeehengel vereist. Andere zeer populaire plaatsen zijn de Noord- en Zuidpier bij IJmuiden en bij Scheveningen de wandelpier (Van der Valk) en het Noorder- en Zuider Havenhoofd. Iets meer naar het zuiden zijn de pier van Hoek van Holland, de Nieuwe Waterweg en het Calandkanaal zeer bekend. Vooral langs het Calandkanaal worden veel zeeviswedstrijden gehouden. Op deze stekken rond de Nieuwe Waterweg is het water vlak langs de kant zeer diep, wel 20 tot 30 meter. Het vissen hier vraagt dan ook om een zware zeehengel met een snelle molen vanwege de obstakels op de bodem. Naast platvis wordt op deze plaatsen vooral in de wintermaanden ook gul, wijting en steenbolk gevangen. De Noordzeestranden van de waddeneilanden kennen een groeiende populariteit door de opkomst van de zeebaars en doordat de waddenkust door slechte vangsten minder aantrekkelijk is geworden.

De Voordelta en Zeeland

Het Grevelingenmeer, gedeeltelijk Zuid-Holland en Zeeland, is weliswaar (getijdenvrij) zout water maar wordt toch tot de binnenwateren gerekend. Het verschilt hiermee van de overige zoute wateren in die zin dat voor visserij op de Grevelingen een vergunning vereist is in de vorm van een dagvergunning of een lidmaatschap van een bij de Federatie ZWN aangesloten (zee)hengelsportvereniging.

Het zeegebied voor de Zeeuwse eilanden en het deel van Zuid-Holland tot aan de Nieuwe Waterweg staat bekend als de Voordelta. Bekende plekken zijn de Brouwersdam, Renesse, Burg-Haamstede, Neeltje Jans en de gehele kop van Walcheren. Vooral bij Westkappelle, Zoutelande en Dishoek, waar diep en stromend water binnen werpbereik ligt, kan het in de zomer ontzettend druk zijn met zeehengelaars. De visserij in de Voordelta verschilt niet wezenlijk met die langs de Hollandse kustwateren. Alleen op plekken met veel stroming is zwaarder materiaal noodzakelijk. Naast platvis (ook tong) wordt wat meer gul, geep en zeebaars gevangen en bestaat de kans op een enkele zeeforel.

De Oosterschelde wordt in de meeste onderzoeken apart onderscheiden. De vangsten vanaf de kant zijn sterk wisselend van jaar tot jaar. Bekende stekken zijn Stompatoren en Schelphoek. Op sommige plaatsen is de harder een populaire maar moeilijk te vangen vis.

De Westerschelde wordt wat minder bevestigd. Bekende stekken zijn Ellewoutsdijk en de dijken bij Terneuzen. De vangsten bestaan voornamelijk uit bot.

3.2.2 Bootjesvisserij

De visserij vanaf kleine sportvisboten is niet alleen de meest dynamische vorm van zeesportvisserij, maar ook de meest kapitaalintensieve. Naast de hengelsportuitrusting moet er namelijk ook geïnvesteerd worden in een visboot(je). Ook tussen deze visboten bestaan grote verschillen. Kan voor relatief rustige wateren als de Waddenzee en Oosterschelde nog volstaan worden met een open bootje met lichte buitenboordmotor, al dan niet voorzien van buiskap, voor de Noordzee gelden andere normen. De meeste Noordzeevissers vissen niet verder dan een paar zeemijl (1 zeemijl is 1.852 meter) uit de kust. Er is echter ook een groep die wel meer dan 20 mijl uit de kant vist. Hoewel meestal niet groter dan zes meter (vanwege de trailerbaarheid) gaat het hier om zeewaardige en goed uitgeruste visboten. Naast een meestal zware buitenboordmotor van 50 tot meer dan 100 pk beschikken deze visboten over de nodige (navigatie)apparatuur zoals radio, GPS (Global Positioning System), dieptemeters/visvindende apparaten en uiteraard reddingsmiddelen. De investeringen in dit soort visboten kunnen oplopen tot vele tienduizenden euro's. Ook de kosten van een visdag zijn aanzienlijk. Vooral als verder weg gelegen wrakken worden bezocht vormt het brandstofverbruik van de zware buitenboordmotoren een flinke kostenpost.

Het bekende spreekwoord 'elk schip is zo zeewaardig als zijn bemanning' geldt zeker voor de kleinebootjesvisserij. De Noordzee is een van de drukst bevaren zeeën ter wereld, maar ook op de Waddenzee en de Oosterschelde heeft de kleine bootjesvisser te maken met getijden, stromingen, ondiepten en soms snel veranderende weersomstandigheden zoals zeemist of plotseling opstekende wind.

Ondanks deze 'gevaren' is de kleinebootjesvisserij een zeer populaire vorm van zeevisserij, vooral voor de ervaren zeevissers. De gebruikte materialen wijken ook af van datgene wat bij de kantvisserij gebruikt wordt. De hengels zijn korter omdat verwerpen niet noodzakelijk is terwijl bij de molens de nadruk ligt op kracht en niet op de snelheid van inhalen.

Om te kunnen sportvissen vanuit een bootje op zee is het noodzakelijk een ligplaats in een haven te hebben of de boot moet elke keer vanaf een trailer te water gelaten worden. Uit onderzoek (Zeehengelsport maart 1997) bleek 22% van de bootvissers een ligplaats in een haven te hebben. De overige bootvissers maken gebruik van een trailerhelling of laten hun boot in verenigingsverband met behulp van een tractor vanaf een strand of dijk te water.

In 1997 telde Nederland 28 trailerhellingen verspreid over het hele land. Daarnaast waren er nog vijf plaatsen waar de visboot met behulp van een tractor via het strand te water werd gebracht (Trailerhellingengids NVVS 1997).

Waddenzee

Er zijn trailerhellingen te Delfzijl, Eemshaven, West-Terschelling, Lauwersoog, Kornwerderzand, Breezanddijk, Oudeschild, Den Oever en Den Helder. Evenals de kantvisserij is de ook de kleinebootjesvisserij geconcentreerd in het Eems-Dollard gebied en de diepere delen van de westelijke Waddenzee die ook bij laagwater bereikbaar zijn. De vangsten bestaan voornamelijk uit bot maar in de zeegaten tussen de eilanden en op de Eems ook uit kleine kabeljauw, wijting, geep en makreel.

Hollandse kustwateren

De op de Noordzee gebruikte visboten zijn over het algemeen groter en beter uitgerust. Er wordt gevestigd met korte boothengels geschikt voor het vissen met zware loodgewichten. Vaak wordt op de Noordzee de zogenaamde wrakvisserij uitgeoefend. Kabeljauw en steenbolk zijn meestal geconcentreerd in en bij een wrak. Met de GPS wordt een wrak opgezocht waarop vervolgens geankerd of driftend gevestigd wordt. Wat betreft de te vangen soorten ligt de nadruk op de Noordzee dan ook op kabeljauw, steenbolk en wijting en vooral de laatste jaren ook op zeebaars. Langs de Noordzeekust is de kleinebootjesvisserij geconcentreerd tussen Den Helder (boei Q(9)) en Petten (YBY), IJmuiden (Baloeran), Scheveningen (Houtrust en Indusbank) en de blokkendammen van Hoek van Holland en de Maasvlakte. Trailerhellingen zijn te vinden bij Den Helder, Petten, Camperduin, IJmuiden en Scheveningen.

Voordelta en Zeeland

De Voordelta is een heel belangrijk gebied voor de kleinebootjesvisserij. De visstekken liggen verspreid over het gehele gebied. In de Voordelta zijn op drukke dagen tussen de 200 en 300 sportvisbootjes te tellen, dit gaat om circa 1.000 sportvissers (Sportvisserijvisie Oosterschelde, 2002).

Druk gebruikte trailerhellingen liggen bij de Maasvlakte, Stellendam, de Brouwersdam en Neeltje Jans. Een vanwege de toegankelijkheid minder gebruikte trailerhelling is te vinden bij Westkapelle. In het Westerscheldegebied zijn trailerhellingen te vinden bij Ellewoutsdijk, Terneuzen en Breskens.

De Oosterschelde geniet ook een grote populariteit onder de kleinebootjesvissers. Verspreid over de gehele Oosterschelde liggen zeven trailerhellingen. Volgens recente informatie van Federatie ZWN vissen op drukke dagen zo'n 240 sportvissers vanuit hun boot op de Oosterschelde.

3.2.3 Opstapschepen

De derde vorm van zeesportvisserij die onderscheiden wordt is het zeevissen met de zogenaamde opstapschepen. Het is vooral populair bij zeevissers die hun geluk wat verder op zee

willen beproeven vanwege de vermeende grotere vangsten of grotere exemplaren, maar die een eigen kleine boot te duur of te bewerkelijk vinden. Daarnaast is er een grote vraag naar huurboten om met familie, vriendenclubs, via de personeelsvereniging of een café een dagje te gaan zeevissen. Voor veel mensen is dit dagje zeevissen dan ook vaak een eerste kennismaking met de zeehengelsport. Kennis van zeevissen is niet nodig want er is altijd wel iemand bereid uitleg te geven. Ook hoeft men geen hengeluitrusting te bezitten want complete hengels zijn aan boord te huur en ook zeeaas is aan boord te koop.

Er bestaat dan ook een grote verscheidenheid aan opstapschepen. Er zijn kleinere schepen (20-40 personen) met grote kantine waar naast het sportvissen het samenzijn onder het genot van een glas ook een belangrijke rol speelt. De Waddenzee en de Oosterschelde zijn voor deze vaak wat minder zeewaardige gasten geschikte vaargebieden. De Noordzee is meer in trek bij die groep zeevissers die de vangst en vooral de grootte daarvan hoog in het vaandel hebben staan. De Noordzee-schepen zijn gemiddeld groter en kunnen 40 tot soms 75 personen per dag meenemen. In de zomer wordt meestal gevist op makreel. De winter is de tijd van de gulvisserij. Een ontwikkeling van de laatste tien jaar is de opkomst van de kleine charterboten, geschikt voor groepen van 6-12 personen. De opstapprijs is hoger, rond de 65 euro per persoon per dag, maar daartegenover staat de hoge snelheid waardoor meer wrakken bezocht kunnen worden en de intimiteit van een kleine groep (vaak vrienden).

Waddenzee

Op de Waddenzee zijn een kleine vijftig opstapschepen actief (LEI, 2002). Ruim de helft hiervan vaart vanuit de haven van Den Oever (Wieringen). Harlingen telt zo'n tien opstapschepen. Andere havens van waaruit op de Waddenzee gevist kan worden zijn Holwerd, Kornwerderzand, Vlieland, West-Terschelling en Oudeschild. De meeste schepen zijn geschikt voor groepen van 20-40 personen, de grotere (voornamelijk Harlingen) kunnen 40-50 personen meenemen. Er wordt voornamelijk gevist op de westelijke Waddenzee, meestal niet ver van de thuishaven. De vangst bestaat hoofdzakelijk uit bot. Een aantal van deze opstapschepen heeft het programma de laatste jaren, naast het sportvissen, uitgebreid met Wadeducatieve rondvaarten, rondvaarten met catering, zeehondentochten, garnalenvissen en het vissen met ambachtelijke vistuigen (fuiken, staandwant).

Noordzee (Hollandse kustwateren en Voordelta)

De Noordzee-opstapschepen zijn verenigd in de Vereniging van Noordzeevissers. Volgens deze vereniging waren er in 2003 op de Noordzee in totaal 25 opstapschepen actief. De grote opstapschepen varen vanuit Lauwersoog (2 schepen), Den Helder (5), IJmuiden (2), Scheveningen (9), Stellendam (3), Neeltje Jans (3) en Maassluis (1). Daarnaast zijn er nog rond de 15 kleine snelle charterschepen (6-12 personen) actief, voornamelijk vanuit Den Helder (Texel) en in de Voordelta. De grote opstapschepen vissen op drie manieren: dicht bij de kust geankerd op het zand (platvis, wijting, paling en kleine gul), ver uit de kust geankerd of drijvend boven een wrak (grote gul) terwijl in de zomermaanden de visserij op makreel de hoofdmoot is. De opstapprijzen per dag liggen tussen de 20 en 30 euro, afhankelijk van de uitgeoefende visserij en de lengte van de trip. Aas is aan boord te koop en hengels kunnen aan boord apart gehuurd worden. Voor de wrakvisserij op kabeljauw worden korte zware boothengels ge-

bruikt, vaak uitgerust met een reel in plaats van een molen. Voor de visserij op het zand en op makreel volstaan lichtere hengels.

Oosterschelde

Ruim 40 opstapschepen hebben hun thuishaven en visgebied in de Oosterschelde/Grevelingenmeer (NVVS botengids 1999-2000, Sportvisserijvisie Oosterschelde 2001). Bekende thuishavens zijn St. Annaland, Bruinisse, Burgsluis, Tholen, Yerseke en Zierikzee.

Het aantal opstapplaatsen per schip varieert van 25 tot 50 personen. De gemiddelde opstapprijs ligt met 16 euro ongeveer op hetzelfde prijsniveau als van de Waddenzee opstapschepen. Op de Oosterschelde wordt niet alleen tegen de ondiepe platen gevist, maar ook op diepere stekken, zoals het bekende gebied bij de Zeelandbrug. Het gebruikte hengel-materiaal is vergelijkbaar met het materiaal dat ook op de Waddenzee gebruikt wordt. In de zomermaanden bestaat de vangst voornamelijk uit bot, geep, haring en paling maar ook soms tong en zeebaars. De wintermaanden brengen naast bot ook schar, wijting, steenbolk en soms een gulletje (Zeehengelsport, januari 2002).

3.3 Vangsten: soortensamenstelling, jaarlijkse spreiding en kabeljauwverkoop

3.3.1 Soorten en spreiding

In het eerste deel van dit hoofdstuk zijn de verschillende vormen van zeehengelsport besproken en de gebieden waarin dit plaatsvindt. In tabellen 3.1 en 3.2 is deze informatie nog eens samengevat.

Tabel 3.1 Overzicht van de verschillende vormen van sportvisserij in de drie onderscheiden gebieden en de vissoorten die hierbij gevangen worden

	Waddenzee			Noordzee			Oosterschelde		
	kant	kleine boot	opstap	kant	kleine boot	opstap	kant	kleine boot	opstap
Schol	X		X	X	X		X	X	X
Tong				XXX	X			X	X
Kabeljauw				X	XXX	XXX	X	X	X
Schar				X	XX			X	
Bot	XX	XX	XX	XX			XX	XX	XX
Wijting		X		X	XX	X	X	X	X
Steenbolk				X	X	XX		X	X
Makreel		X		X	XXX	XXX	X	X	X
Zeebaars		X		XXX	XXX	X	X	XXX	
Geep	XXX	XXX	X	X	XXX		XX	XXX	X
Paling	X	X	X	X			X	X	X

X - wordt wel gevangen; XX - wordt veel gevangen tijdens normale visserij; XXX - gerichte visserij.

Tabel 3.2 Verdeling van de vangsten van sportvissers over de maanden van het jaar

Soort	Jan./feb.	Maart/april	Mei/juni	Juli/aug.	Sept./okt.	Nov./dec.
Schol		X	X	XX	X	
Tong			X	XX	X	
Kab. kant	XX	X			X	XX
Kab. wrak	XX	XX	X	X	X	XXX
Schar	X	X				X
Bot	XX	XX	XX	XX	XX	XX
Wijting	XX	X			X	XX
Steenbolk	XX	XX			X	XX
Makreel			X	XXX	X	
Zeebaars			X	XX	X	
Geep			XX	XX		
Paling				XX	XX	

De hengelsport op zoutwater wijkt niet alleen wat betreft de hengeluitrusting en ten dele de manier van uitoefening (opstapschepen) af van de sportvisserij in het zoete water maar vooral ook door de bestemming van de gevangen vis. Wordt bij de zoetwatervisserij de meeste gevangen vis weer teruggezet, bij de zeevisserij is dit juist andersom. Vrijwel alle zeevis is voor consumptie geschikt; de meeste zeevissers vissen behalve voor de sport ook voor de pan.

Recentelijk is de zeesportvisserij negatief in de publiciteit gekomen vanwege de al dan niet vermeende verkoop van 'hengelvis' via de Nederlandse visafslagen wat uiteindelijk tot vragen vanuit de Tweede Kamer leidde. Naast deze verkoop via de afslagen zou er ook sprake van zijn dat hengelvis rechtstreeks aan viswinkels of restaurants wordt verkocht.

Tabel 3.3 geeft een overzicht van de totale aanvoer en de gemiddelde opbrengst van een aantal soorten die door de beroepsvisserij worden aangevoerd en ook door hengelaars worden gevangen.

Tabel 3.3 Totale aanvoer en gemiddelde opbrengst per kg van een aantal op Nederlandse afslagen aangevoerde soorten zeevis in 2002 (in euro)

Soort	Totale aanvoer in kg	Gemiddelde opbrengst in euro
Schol	52.349.000	1,86
Tong	14.113.000	9,23
Kabeljauw	10.192.000	2,63
Schar	6.965.000	1,12
Bot	5.045.000	0,66
Wijting	3.110.000	0,91
Steenbolk	752.000	0,53
Makreel	604.000	1,14
Zeebaars	175.000	7,87
Geep	1.573	0,42
Paling		7,00

Bron: LEI (2003).

Er kunnen in het kader van dit onderzoek over de door hengelaars gevangen hoeveelheden per visdag van de verschillende soorten geen uitspraken gedaan worden. De vangsten van een aantal soorten (zoals kabeljauw, bot en paling) zijn de laatste jaren sterk teruggelopen (zie ook paragraaf 3.4). Een vangstschatting zou, in het beperkte kader van dit onderzoek, dan ook op een individuele momentopname berusten die inmiddels alweer achterhaald zou kunnen zijn. Daarnaast zijn de laatste jaren ook regionale verschillen in de vangbaarheid opgetreden die het algehele beeld sterk kunnen vervormen. Alleen door middel van een landelijke enquête onder een brede groep van zeesportvissers kan inzicht verkregen worden in de vangsten door sportvissers van de verschillende soorten.

Voor de reguliere zeesportvisser is de prijs van de te vangen vis geen leidraad. Voor die kleine groep van hengelaars die de vis zouden willen verkopen kan dit echter wel een motief zijn. In dit onderzoek beperken we ons - bij gebrek aan kwantitatieve gegevens - tot een kwalitatieve beschrijving van de verschillende soorten, ingedeeld naar de mate waarin ze qua prijs voor 'sportvissers' die zich bezondigen aan de verkoop van vis interessant kunnen zijn. Hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling:

Gem. afslagprijs per kg	< 1,50 euro	niet interessant voor verkoop
„ „	> 1,50 en < 4,00 euro	alleen interessant bij grotere vangst
„ „	> 4,00 euro	ook interessant bij kleinere vangst

Prijs lager dan 1,50 euro per kilo: schar, bot, wijting, makreel, steenbolk en geep

Schar

De schar is een wintervis. De gevangen hoeveelheden door sportvissers zijn de laatste jaren echter sterk teruggelopen. Gerichte scharvisserij wordt tegenwoordig nog maar door een beperkt aantal hengelaars beoefend.

Bot

Een door sportvissers veel gevangen soort over alle seizoenen is de bot. Deze vis wordt het hele jaar door gevangen bij de kantvisserij over heel Nederland en door de kleinebootjesvisserij en opstapschepen op de Waddenzee en Oosterschelde. Bot wordt alleen voor eigen consumptie gebruikt maar ook wel teruggegooid.

Wijting en steenbolk

Deze soorten worden door sportvissers in de winterperiode wel gevangen op de Noordzee en de Oosterschelde maar ook wel in de zeegaten tussen de Waddeneilanden.

Makreel

Een vis die in de zomermaanden bij de kleinebootjesvisserij op de Noordzee en vanaf opstapschepen in flinke hoeveelheden gevangen kan worden. Op echte topdagen zijn vangsten van meer dan 100 stuks per persoon mogelijk. Over het algemeen liggen de vangsten echter beduidend lager. Veel makreelvisserij hebben thuis een rookvat waarin ze de gevangen vis zelf roken. Bij grote vangsten wordt uitgedeeld aan familie en vrienden en verdwijnt een deel in de vriezer. Gevangen makreel gaat zeker in de warme zomermaanden snel in kwaliteit achteruit. De vis is dan nog wel prima geschikt voor eigen consumptie maar niet voor de handel.

Geep

Is bij veel vormen van sportvisserij een zeer populaire vis in de zomermaanden. Deze populariteit heeft hij voornamelijk te danken aan de spectaculaire sprongen tijdens de vangst en in mindere mate aan zijn culinaire eigenschappen. Het visvlees is goed eetbaar, maar nogal gratterig. Daarnaast heeft de geep een groene graat wat sommige consumenten afschrikt.

Prijs tussen 1,50 en 4,00 euro per kilo: schol en kabeljauws

Schol

Door sportvissers slechts in beperkte mate gevangen tijdens de visserij op platvis (bot). Wordt vrijwel niet gericht op gevestigd.

Kabeljauw

Wordt gericht op gevestigd en bij bepaalde vormen van visserij soms in flinke hoeveelheden gevangen. Kabeljauw wordt verderop apart besproken.

Prijs hoger dan 4,00 euro per kilo: paling, tong en zeebaars

Paling

Net als de bot een vis welke bij veel vormen van zeesportvisserij verdeeld over verschillende gebieden gevangen wordt. Echter lang niet in die aantallen als de bot. Vaak is de vangst van paling een toevalstreffer bij de visserij vanaf de opstapschepen. Die hengelaars die vanaf de kant of hun eigen boot gericht op paling vissen doen dit uitsluitend voor eigen gebruik.

Tong

Een hoog gewaarde consumptievis met een hoge prijs vallend onder de gequoteerde soorten zoals gedefinieerd in het GVB. Er wordt in de zomer gericht (vooral 's nachts) op gevestigd vanaf de kant, vooral in de Voordelta. Hoewel op sommige dagen (nachten) flinke vangsten gedaan worden (soms meer dan tien stuks), is de visserij dermate grillig dat gerichte sportvisserij voor de verkoop niet voorkomt.

Zeebaars

Een hoog gewaardeerde sportvis en consumptievis. Valt niet onder de gequoteerde vissoorten. De laatste jaren is de visserij op zeebaars, mede door de toegenomen vangsten, zeer populair geworden onder sportvissers. De zeebaars is een jager die zich in de zomerperiode ophoudt in fel stromend water bij havenhoofden of strekdammen of in de branding. Op sommige van deze stekken langs de Nederlandse kust kunnen op bepaalde dagen (door zeebaarsspecialisten) vanaf de kant of vanuit een kleine boot flinke zeebaarsvangsten gerealiseerd worden. Het kan dan gaan om vangsten van meer dan 5 stuks per hengelaar. Gerichte zeebaarsvisserij voor de verkoop zou op kleine schaal voorkomen. Uit gesprekken met sportvissers is gebleken dat op bepaalde goede zeebaarsstekken de gevangen vis van vaste groepjes hengelaars wel gecollec-teerd werd en aan handelaren te koop aangeboden. Om welke hoeveelheid dit op jaarbasis zou gaan is in het kader van dit onderzoek niet in te schatten.

3.3.2 Kabeljauw

De kabeljauw is een gequoteerde vissoort volgens het GVB. De beroepsvisserij heeft al jaren te maken met teruglopende vangsten en toegenomen vangstbeperkende maatregelen zoals bijvoorbeeld een tijdelijke sluiting van bepaalde gebieden. De zeesportvisserij heeft uiteraard ook te maken met teruglopende vangsten maar valt buiten de quotering en is tot nu toe nog niet echt geconfronteerd met inzet- of aanvoerbeperkende maatregelen. De gerichte sportvisserij op kabeljauw vindt het hele jaar plaats met kleine bootjes, vanaf grote opstapschepen en kleine snelle charterboten en in de wintermaanden ook vanaf de kant.

Bij de *kantvisserij* op kabeljauw zijn de vangsten de laatste jaren sterk teruggelopen. Alleen in het gebied van de Nieuwe Waterweg kan nog wel eens leuk gevangen worden. Het formaat van de gevangen vis is echter klein en de hoeveelheden zeker niet zodanig dat deze visserij commercieel aantrekkelijk is.

De 25 *grote opstapschepen* vissen gedurende de zomermaanden voornamelijk op makreel. Daarnaast wordt, op verzoek, soms ook wel op kabeljauw gevestigd. In de wintermaanden wordt vrijwel alleen de wrakvisserij op kabeljauw uitgeoefend. De bijvangst bestaat voornamelijk uit steenbolk, wat wijting en enkele schar. De vangsten zijn tegenwoordig beduidend minder dan bijvoorbeeld tien jaar terug. Een goede visdag levert tegenwoordig misschien vijf gullen per persoon op. Daarentegen zijn er ook veel dagen dat de hengelaars met helemaal niets terugkomen. Hengelen voor verkoop vindt bij deze grote opstapschepen dan ook niet plaats.

De ongeveer 15 *kleine charterboten* (6-10 personen) vissen vrijwel het gehele jaar gericht op kabeljauw. Deze snelle schepen hebben ook in de zomermaanden de mogelijkheid om de verder weg gelegen wrakken te bevissen. De vangsten zijn over het algemeen hoger, evenals de kosten om mee te gaan. Het zijn vooral de doorgewinterde zeesport vissers die in de wintermaanden met deze kleine schepen met beperkte accommodatie meegaan. Een enkeling zal misschien wat van de hoge opstapprijzen willen terugverdienen door een visje te verkopen, maar gezien de ook hier teruglopende vangsten zal dat niet veel voorstellen.

Kleinebootjesvisserij

Van de naar schatting 6.000 tot 7.000 kleine bootjes (Federatie ZWN, Deltavissers) zoals die door Nederlandse zeesportvissers gebruikt worden zijn er enkele tientallen die speciaal zijn ingericht voor de wrakvisserij op kabeljauw. Deze kleine groep van zeer zeevaardige visboten beschikt over alle elektronica ten behoeve van navigatie en wrakopsporing en zijn uitgerust met zware buitenboordmotoren (tot meer dan 200 pk) of soms zelfs inboard dieselmotoren. De prijs van dit soort schepen loopt in de vele tienduizenden euro's. Een (flink) deel van deze visboten wordt puur hobbymatig gebruikt door sportvissers die veel geld voor hun hobby overhebben en het een uitdaging vinden om verre tochten te maken. Een ander deel van deze boten (15-25 stuks) probeert door hun vangst te verkopen niet alleen de (hoge) vaarkosten goed te maken maar daarnaast nog wat extra's te verdienen. Het merendeel van deze schepen vist in de Voordelta, een enkeling vanuit Scheveningen, IJmuiden of Den Helder.

In het voorjaar van 2003 werden partijen van deze vis via de visafslag van IJmuiden ter verkoop aangeboden wat vervolgens leidde tot Kamervragen. Uit het antwoord van de Minister (Veerman) blijkt dat verhandelen van vis op de visafslag gezien moet worden als een

bedrijfsmatige handeling. 'Dit is slechts toegestaan wanneer men beschikt over een geregistreerd vaartuig en tevens over de benodigde vangstrechten'. Voor anderen is het verhandelen van vis dus niet toegestaan op grond van reeds bestaande regelgeving zoals te vinden in de 'Eisen administraties inzake transacties zeevis'.

Uit informatie van de Algemene Inspectie Dienst (AID) blijkt dat het zou gaan om in totaal vier handelaren die vis van sportvissers te koop aanbieden. Uit controles bij deze bedrijven, waarbij verbaliserend is opgetreden, kwamen zaken naar voren waaruit blijkt dat een verscherpte regelgeving in de toekomst op dit vlak misschien wenselijk is. Volgens informatie van de AID en de Bootvisvereniging Zuidwest Nederland (Deltavissers) zou de verkoop van vis door hengelaars, vanwege de verscherpte controles, momenteel vrijwel niet meer plaatsvinden.

Verdere Kamervragen gingen in op eventuele beperkingen voor de sportvisserij wat betreft de aanlanding van gequoteerde vis tot bijvoorbeeld het eigen gebruik. De Minister heeft toegezegd hierover in overleg te treden met betrokken partijen (onder andere NVVS).

In België is in begin 2003 de door sportvissers mee te nemen hoeveelheid kabeljauw op een maximum van 15 kg per persoon per visdag gesteld. Onder vrijwel alle sportvissers en ook binnen de georganiseerde hengelsport (NVVS) is men het erover eens dat de verkoop van vis door sportvissers niet mogelijk moet zijn. De NVVS pleit dan ook voor een generaal verkoopverbod van vis door niet-beroepsvissers zoals dat ook in Denemarken en Frankrijk geldt.

Ondanks de in het begin van deze paragraaf geschetste onzekerheden wat betreft het schatten van de gevangen hoeveelheden, is expliciet gevraagd dit toch te doen voor kabeljauw. Mede gezien het beperkte kader van dit onderzoek moet de onderstaande schatting dan ook als een indicatie beschouwd worden.

Tabel 3.4 Schatting van de kabeljauwvangsten door zeesportvissers

	Visdagen	Gemiddelde vangst (per persoon/ kleine boot in kg/boot)		Totale vangst (ton)	
		laag	hoog	laag	hoog
Opstapschepen	52.000	1,5	3	78	156
Opstapsch.klein	4.200	5	10	21	42
Kleine bootjes a)	2.000	20	40	40	80
Kleine bootjes b)	1.000	10	25	10	25
Kleine bootjes c)	2.000	5	10	10	20
Kleine bootjes d)	2.000	1	5	2	10
Kantvisserij	50.000	0,5	1,5	25	75
Totaal				186	408
Perc. van Ned. Quotum				7,1%	15,6%

a) 50 gespecialiseerde kabeljauw wrakvisbootjes, gemiddeld 40 dagen per jaar; b) 50 bootjes die in de wintermaanden wel op kabeljauw vissen, gemiddeld 20 dagen per jaar; c) 400 bootjes die af en toe op kabeljauw vissen, gemiddeld 5 dagen per jaar; d) 1.000 bootjes die incidenteel op kabeljauw vissen, gemiddeld 2 dagen per jaar.

Tabel 3.5 Nederlandse Noordzee (zone IIa, IV) kabeljauwquotum en de totale aanvoer van kabeljauw aan Nederlandse afslagen in de periode 1999-2003

Jaar	1999	2000	2001	2002	2003
Quotum (ton)	14.860	8.689	4.725	4.787	2.619
Aanvoer (ton)	19.726	14.987	11.698	10.192	7.008

De kabeljauwvangsten van de Nederlandse sportvissers zijn in de periode 1999-2003 wel (flink) gedaald, maar niet die mate als de verlaging van het Noordzee kabeljauwquotum. Uitgedrukt als percentage van het quotum zijn de sportvisvangsten dan ook in enkele jaren toegenomen van enkele procenten een aantal jaren geleden tot tussen de 7 en 15% in 2003. De totale aanvoer van kabeljauw aan Nederlandse afslagen (inclusief die van buitenlandse schepen) is ook minder snel gedaald dan de Noordzeequota en de maximumschatting van de sportvisvangst is nog geen zes procent van de totale aanvoer in 2003.

De vangsten aan gequoteerde vissoorten (waaronder ook kabeljauw) door zeesportvissers staan overigens volledig los van de quoteringsregelingen zoals gedefinieerd in het GVB. De vangsten van sportvissers worden op geen enkele manier verrekend of in mindering gebracht op het Nederlandse quotum.

3.4 Ontwikkelingen en toekomstperspectief

Eerst volgt een overzicht van de ontwikkeling van de vangbaarheid door sportvissers in de afgelopen tien jaar van een aantal soorten.

Schol	↓	Schar	↓↓	Steenbolk	↔
Tong	↑	Bot	↓↓	Makreel	↔
Kabeljauw	↓↓↓	Wijting	↓	Zeebaars	↑↑
Geep	↔	Paling	↓↓		

↓	afname	↓↓	sterke afname	↓↓↓	zeer sterke afname
↑	toename	↑↑	sterke toename		
↔	gelijkblijvend				

Van de elf vissoorten zoals die door sportvissers worden gevangen is de vangbaarheid van zes soorten in de afgelopen tien jaar teruggelopen. De vangsten van kabeljauw, paling en bot (vooral in de Waddenzee) zijn zelfs sterk teruggelopen. Een aantal soorten is min of meer stabiel gebleven. De enige soort waarvan de vangst het afgelopen decennium sterk is toegenomen is de zeebaars.

3.4.1 Waddenzee

In de Waddenzee werd het aantal sportvissers op opstapschepen in 1991 nog geschat op 176.000 (Sportvisserijschepen 1991). Een berekening uit 2002 komt uit op 70.000 vismandagen (LEI, 2002). Deze afname werd veroorzaakt door een halvering van het aantal opstapschepen (van bijna 100 naar 50), een afname van het aantal vaardagen en een lager gemiddeld aantal opstappers. Een soortgelijke teruggang deed zich in de Waddenzee ook voor bij het aantal kantvissers en kleinebootjesvissers (Rapport *Monitoring Watersport op de Waddenzee, Resultaten 1998-2000*). De voornaamste oorzaak van de verminderde populariteit van de sportvisserij op de Waddenzee zijn de teruglopende vangsten, voornamelijk van bot. In de toekomst kan het aantal kantvissers en kleinebootjesvissers dan ook alleen maar weer toenemen als de vangstperspectieven beter worden. Daarnaast kan de toenemende helderheid van het water in de Waddenzee misschien perspectief bieden voor soorten als makreel en zeebaars. Bij de opstapschepen in de Waddenzee is men bezig het productaanbod te verbreden. Werden voorheen allen sportvistochten georganiseerd, nu richten deze schepen zich in toenemende mate op andere activiteiten zoals zeehondentochten, eilandhoppen, sleepnet- en staandwantvisserij en wadlopen.

3.4.2 Hollandse kustwateren en Voordelta

De Noordzeesportvisserij kent ook een teruggang wat aantallen vissers betreft. Was de kantvisserij in de wintermaanden op kabeljauw in het begin van de negentiger jaren nog een bloeiende visserij met honderden vissers in de nachtelijke uren op de strekdammen. De laatste jaren, en vooral het winterseizoen 2002/2003 werd er vrijwel niets meer gevangen. Alleen in het diepere water van de Nieuwe Waterweg bleven de vangsten enigszins op niveau. Ook de schaar en paling worden steeds minder gevangen. Positief is de ontwikkeling van de zeebaarsvisserij de laatste tien jaar. Deze vis, die niet gequoteerd is in het kader van het GVB, neemt zo langzamerhand bij de kantvisserij de plaats in van de kabeljauw. De zeebaarsvisserij vindt gedurende de zomermaanden plaats. Mede daardoor is deze visserij in korte tijd zeer populair geworden.

De grote Noordzeeopstapschepen kennen hun eigen problematiek. Enerzijds de afnemende kabeljauwvangsten waardoor het gemiddeld aantal opstappers afgenomen is (van gemiddeld 50 naar 35), anderzijds de strenge voorschriften met betrekking tot de uitrustings-eisen van de schepen. Volgens de Vereniging van opstapschepen hebben deze eisen tot gevolg gehad dat een aantal ondernemers hun bedrijf hebben beëindigd omdat de investeringen om hun schip aan te passen te hoog zouden worden. Het aantal opstapschepen is korte tijd afgenomen van 34 in 1999 (NVVS botengids 1999-2000) tot 25 stuks eind 2003 (Bron: Vereniging van Noordzee-opstapschepen). Deze schepen zijn voor hun omzet voor de helft afhankelijk van de sportvisserij op makreel en voor de andere helft van de sportvisserij op kabeljauw. Het toekomstperspectief voor deze schepen is daardoor in belangrijke mate mede afhankelijk van de ontwikkeling van de kabeljauwstand. Er zijn op dit moment nog geen alternatieven gevonden in de vorm van sportvisserij op andere soorten.

Ook de kleinebootjesvisserij op de Noordzee in het afgelopen decennium in omvang afgenomen. Vanwege de teruglopende vangsten is zowel het aantal visdagen per bootje als het totaal aantal bootjes verminderd (Bron: Bootvisvereniging 't Kuitje). Door de verminderde

vangsten dicht bij de kust bestaat wel de neiging om steeds verder de zee op te gaan om de daar minder beviste wrakken te bezoeken. Net als bij de kantvisserij, is ook bij de kleinebootjesvisserij visserij zeebaars een soort die in toenemende mate bevestigd wordt en een alternatief begint te worden voor de kabeljauw.

3.4.3 De Oosterschelde

De visserij op de Oosterschelde is minder teruggelopen dan in de overige gebieden. De reden is waarschijnlijk dat de resultaten van de hengelsport altijd al (zeer) wisselend zijn geweest. Een sterk punt van het gebied is de diversiteit aan vissoorten. Het aantal opstapschepen op de Oosterschelde is min of meer stabiel (rond de veertig) gebleven evenals het aantal kantvissers en kleinebootjesvissers.

3.5 Aasvoorziening

De zee- of wadpier (*Arenicola marina*) is het meest gebruikte zeeaas in Nederland. Zeepieren komen niet overal langs de Nederlandse kust in gelijke dichtheden voor. De grootste dichtheden worden aangetroffen in de westelijke Waddenzee en de Oosterschelde. In mindere mate wordt zeeaas gewonnen in de Westerschelde en de oostelijke Waddenzee.

Uit de NVVS rapporten Zeesportvisserij in Waddenzee en Voordelta (1993) en Zeesportvisserij in het Hollandse kustwater (1994) blijkt dat van de zeesportvissers in het Hollandse kustwater, de Waddenzee en de Voordelta respectievelijk 87, 43 en 41% vist met de zeepier als aasoort. Naast de zeepier is de zager de meest gebruikte aasoort met een aandeel van 7% in het Hollandse kustwater, 13% in de Waddenzee 31% in de Voordelta.

De zeeasproductie vindt op drie manieren plaats (Zeeas, ook in de toekomst, NVVS 1997):

- handmatig spitten;
- machinale winning;
- kweek.

Handmatig spitten

Handmatig spitten vindt plaats enerzijds voor eigen gebruik maar ook als commerciële winning. Handspit is in de Waddenzee niet vergunningplichtig maar in de Oosterschelde wel. De Federatie Zuid West Nederland is hier gemachtigd om losse vergunningen te verkopen. Het gaat hierbij jaarlijks om 1.200 tot 1.500 vergunningen. Voor sportvissers die lid zijn van een bij de Federatie Zuidwest Nederland aangesloten hengelsportvereniging is de spitvergunning geïntegreerd in deze vergunning. Een beroepsspitter kan per tij zo'n 6 kg zeeas winnen, dit komt overeen met bijna 1.000 zeepieren.

Machinale winning

Al sinds halverwege de jaren zeventig bestaan er machines die gebouwd zijn om zeeas machinaal te winnen. De spitmachine is een vaartuig waarmee bij hoog water gewerkt wordt. Er wordt een anker uitgezet. Door een winch wordt het vaartuig vervolgens langzaam naar het anker toegetrokken. Tijdens het voortbewegen wordt een laagje sediment van de bodem geschraapt. Sediment en bodemdieren worden op een transportband gezeefd. De pieren worden

van de band geraapt, andere bodemdieren en het sediment worden in de geul teruggestort. Er zijn in Nederland vijf mechanische pierenwinbedrijven actief: een in de Oosterschelde en vier in de westelijke Waddenzee (één is gevestigd op Texel en drie te Den Oever, Wieringen). In het kader van het Beheersplan Waddenzee wordt voor het machinaal pierensteken een uitsluitingsbeleid gehanteerd inhoudende dat de vergunning bij beëindiging van het bedrijf niet overdraagbaar is.

Kweek

Vooralsnog lenen zich voor commerciële kweek. In Nederland houdt zich één bedrijf hiermee bezig. Dit bedrijf is gevestigd aan de Oosterschelde. Pieren worden niet gekweekt.

Het rapport *Zeeaas, ook in de toekomst* geeft een totale gewonnen hoeveelheid zeeaas in Nederland van 190 ton in 1996. Hiervan was 116 ton afkomstig uit de westelijke Waddenzee en 74 ton uit de Oosterschelde. Deze 190 ton bestond voor 119 ton uit machinaal gewonnen pieren, voor 41 ton uit handspitpieten en voor 30 ton uit gekweekte zagers. Van dit zeeaas werd ook een deel geëxporteerd. De binnenlandse afzet werd geschat op 169 ton, 151 ton pieren en 18 ton kweekzagers). Dit cijfer is echter exclusief zelfspit voor eigen gebruik en het handgestoken deel dat rechtstreeks aan de sportvisser verkocht.

Uitgaande van een gelijk gebleven afzet van pieren, en een totale zelfspitproductie van 50 tot 100 ton (bron: Fed. ZWN) zou de totale binnenlandse markt op dit moment tussen de 200 en 250 ton zeepieten zijn. Deze hoeveelheid komt overeen met 31 tot 39 miljoen zeepieten.

De hoeveelheid gekweekte zagers voor de binnenlandse markt bedroeg in 2002 ongeveer 30 ton.

3.6 Profiel van de zeesportvisser en organisatiegraad

3.6.1 Zeesport vissers

Het meest recente onderzoek naar de zeesportvisserij dateert uit december 2003. Hiertoe werd een vijftal vragen toegevoegd aan het jaarlijkse onderzoek dat het NIPO uitvoert in opdracht van de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV). Het doel van deze aanvullende vragen over de zeesportvisserij was een inzicht te krijgen in de participatie, de gemiddelde visfrequentie, de manier van vissen (vanaf oever/vanuit bootje, vanaf opstapschip) en het lidmaatschap van een zeevisvereniging onder de participanten. Het onderzoek werd uitgevoerd in de periode 25 november-3 december 2003. In totaal werden 4.673 huishoudens benaderd. Er werden vraaggesprekken gevoerd met 326 mannen die tot de doelgroep gerekend werden.

Uit het onderzoek blijkt dat ongeveer 425.000 mannen van 15 jaar en ouder in 2003 wel eens in Nederlandse zee- en kustwateren gevestigd hadden (of dit nog van plan waren). Van deze zeesportvissers vist ongeveer 30% uitsluitend in zee- en kustwateren. De overige 70% vist zowel in zout- als zoet water. De gemiddelde visfrequentie in zee/kustwater was 4,4 keer. Het totaal aantal zeevistrips in Nederland zou dan uitkomen op $425.000 \times 4,4 = 1.870.000$ trips.

Men vist het vaakst in zee vanaf een opstapschip, 39% van de zeesportvissers kiest hiervoor; 30% vist meestal vanaf de kust; 16% meestal vanuit een bootje; 5% meestal even vaak

vanaf de kust of vanaf een verhuurschip; 3% even vaak vanuit vanaf de kust of vanaf een bootje; 2% meestal even vaak vanuit een bootje of vanaf een verhuurschip en 2% tenslotte even vaak via alle drie mogelijkheden (6% deed geen opgave).

In het totaal gebruikt bijna de helft van de zeevissers een opstapschip (48%, was 47% in 1995), terwijl 40% vanaf de kant vist (was 36% in 1995). Een kleine visboot wordt in het totaal door ruim een vijfde gebruikt (22 versus 25% in 1995).

Relatief weinig zeevissers van 15 jaar en ouder zijn bij een zeevisvereniging aangesloten: slechts 4% (in 1995 5%) geeft aan lid te zijn van een zeevisvereniging.

Enige algemene opmerkingen uit het NVVS/NIPO onderzoek:

- de gemiddelde visfrequentie is ten opzichte van 1995 nagenoeg stabiel gebleven, 4,5 in 1995 en 4,4 in 2003. Wel zijn er nu minder vissers die slechts 1 tot 3 keer per jaar op zee vissen en stijgt het aantal vissers die 4 tot 9 keer per jaar op zee vist. Het gemiddelde blijft echter nagenoeg gelijk door als gevolg van het dalend aantal vissers dat echt frequent (meer dan 40 keer) op zee vist;
- mannen die alleen in zee hebben gevist vissen vaker slechts 1 tot 3 keer dan diegenen die zowel in zee als in het binnenwater vissen, deze groep vist gemiddeld 5,3 keer op zee;
- diegenen die slechts een enkele keer per jaar vissen gebruiken hiervoor vaker een opstapschip dan de meer frequente vissers die vaker vanaf de kant vissen;
- beter gesitueerden geven vaker de voorkeur aan een opstapschip;
- de visfrequentie correleert sterk met het lidmaatschap van een zeehengelsportvereniging. Leden van een zeevisvereniging vissen gemiddeld 7,0 keer.

Het belangrijkste verschil tussen de uitkomsten van beide onderzoeken is zo op het eerste gezicht de flinke toename van het aantal zeesportvissers. Een nadere beschouwing leert echter dat het aantal sportvissers wat puur alleen in het Nederlandse zee- en kustwater vist (in NIPO termen de 'unieke zeevissers') vrijwel constant is gebleven.

1995	295.000 zeesportvissers waarvan 44% alleen op zee vissen	=	129.800
2003	425.000 zeesportvissers waarvan 30% alleen op zee vissen	=	127.500

Ten opzichte van 1995 zijn er in 2003 dus ruim 132.000 meer zeesportvissers die het zeevissen combineren met vissen op het binnenwater. Andersom bekeken heeft ruim een kwart van de sportvissers in Nederlandse binnenwateren in 2003 ook op zee gevist, in 1995 was dit percentage 17. De scheiding tussen zoet en zout lijkt hiermee wat minder scherp te zijn geworden.

In 1993-1994 zijn door de NVVS nog twee onderzoeken uitgevoerd onder zeesportvissers. De uitkomsten van deze onderzoeken zijn te vinden in bijlage 3.

3.6.2 Organisatiegraad

Ook uit recente interviews, gedaan in het kader van dit onderzoek, is gebleken dat de organisatiegraad onder zeevissers nog steeds erg laag is. De totale sportvisserij in Nederland is getrappt georganiseerd. In totaal zijn in Nederland volgens de NVVS ongeveer 420.000 mensen lid van een of meer van de 970 hengelsportverenigingen. De hengelsportverenigingen

binnen een bepaalde regio maken deel uit van een federatie. Nederland kent op dit moment 12 Federaties, die allemaal hun eigen regio bedienen en sterk kunnen verschillen in grootte en aantal sportvissers. De Federaties zijn op hun beurt verenigd in de NVVS (Nederlandse Vereniging Van Sportvissersfederaties). Van de 970 hengelsportverenigingen zijn er slechts enkele tientallen die als een 'zoute' vereniging kunnen worden beschouwd. Driekwart van deze zeehengelsportverenigingen bevindt zich in het zuid westen van het land en maken deel uit van de Federatie Zuidwest Nederland (ZWN) die de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland beslaat. De Federatie ZWN is met 287 aangesloten verenigingen de grootste van het land. De Federatie ZWN is opgedeeld in vier districten. Een hiervan is het district Delta met 20.000 sportvissers, verdeeld over 90 verenigingen. De meeste van de aangesloten zeehengelverenigingen vallen onder dit district.

De sportvissers die vanuit kleine bootjes vissen zijn, in vergelijking met de kantvissers en de vissers vanaf opstapschepen, meer georganiseerd. Dit wordt veroorzaakt doordat ruim driekwart van de kleinebootjesvissers gebruikmaakt van een trailerhelling voor het te water laten van de visboot. Een aantal van deze trailerhellingen wordt beheerd door een bootvisvereniging. Er zijn in totaal 15-20 bootvisverenigingen in Nederland. De grootste vereniging met 1.650 leden is vereniging Deltavissers. Deze vereniging is aangesloten bij de Federatie ZWN. Een andere grote vereniging is 't Kuitje' in Den Helder met 850 leden. Verder zijn er bootverenigingen in IJmuiden, Scheveningen, Petten, 's Gravezande, Monster, Ter Heyde, Cadzand, Vlissingen, Breskens en de Eemsmonding. Bijna de helft van deze verenigingen is aangesloten bij de NFB (Nederlandse Federatie van Brandingsporten), twee verenigen bij de Fed. ZWN (en dus indirect bij de NVVS). De rest van de verenigingen is (nog) niet aangesloten.

De voornaamste reden dat de meeste zeesportvissers geen lid zijn van een vereniging is dat voor het vissen in zee en in de kustwateren noch een sportvisakte, noch een vergunning nodig is. De laatste jaren houden de NVVS en de NFB zich op diverse fronten hoe langer hoe meer bezig met de belangenbehartiging van zeehengelaars. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld de toegankelijkheid van de kust voor kant- en bootjesvissers, de PKB Waddenzee en het gebruik van vaste vistuigen (zoals warnetten) door de beroepsvisserij op plaatsen waar ook veel gehengeld wordt. Op grond hiervan kan verondersteld worden dat in de toekomst meer zeesportvissers lid zullen worden van een vereniging en dat meer verenigingen zich aansluiten bij een Federatie, hetzij de NVVS hetzij de NFB.

3.7 Infrastructurele voorzieningen en relatie met andere recreatievormen

Bij de kant- of oevervisserij is sprake van medegebruik van voorzieningen als strand, pieren, havenhoofden, dijken en golfbrekers. Deze laatste voorzieningen zijn zowel in verband met de mogelijkheid zonder (ruimte)concurrentie van andere recreanten als wel om op dieper water te kunnen vissen, van groot belang. Daar de auto het belangrijkste vervoermiddel is naar de visstekken is een goede parkeervoorziening op niet te grote afstand van de visplaats belangrijk. Dat de afstand niet te groot mag zijn houdt uiteraard verband met de uitgebreide visuitrusting die sportvissers bij zich hebben. In het onderzoek Zeesportvisserij in het Hollandse kustwater (NVVS, 1994) is, rekening houdend met deze randvoorwaarden, een inventarisatie gemaakt van het aantal visplaatsen langs de kust. In totaal werden 3.676 plaatsen geïnventariseerd. In dit onderzoek zijn de Waddeneilanden, de Nieuwe Waterweg,

Oosterschelde en Westerschelde niet opgenomen. Met inbegrip van deze plekken kan het totale aantal visplaatsen dan ook op 5.000 geschat worden. Als de normen ruimer worden genomen dan de in dit onderzoek gehanteerde norm (vraagjes sportvissers per strekdam en op dijkvakken een onderlinge tussenruimte van 20 meter) zou het theoretisch aantal visplaatsen zelfs wel het dubbele kunnen bedragen. Knelpunten tussen kantvissers en andere vormen van recreatie doen zich in de zomerperiode voor op sommige drukke stranden langs de kust. In het Oosterscheldegebied ontstaan soms conflictsituaties op plekken waar sportvissers en duikers elkaar treffen. Verder wordt soms hinder ondervonden van het uitbreidend areaal aan wilde oesterbanken en vaste vistuigen van beroepsvissers op plaatsen die ook die ook voor sportvissers interessant zijn.

Ook voor de sportvisserij vanaf opstapschepen geldt dat een goede parkeergelegenheid voor de auto, dicht bij het schip, belangrijk is. Uiteraard moet in de afvaarthavens voldoende ruimte zijn voor de ligplaatsen van de opstapschepen. Raakvlakken met andere vormen van recreatie zijn er niet. De visstekken op de Noordzee liggen een flink eind uit de kust. Op de Waddenzee en de Oosterschelde wordt gevist op plaatsen waar de overige waterrecreanten (toervaart, zeilers) er over het algemeen geen hinder van hebben.

Voor de sportvisserij met kleine bootjes zijn wel infrastructurele voorzieningen nodig. Ongeveer driekwart van de bootvissers maakt gebruik van een trailerhelling om de boot te water te laten. Het is belangrijk dat deze voorzieningen goed verspreid over Nederland aanwezig zijn. Daarnaast is ook de kwaliteit en de bereikbaarheid voor een auto met trailer van belang. Een goede helling mag niet te steil zijn, van stroef materiaal opgebouwd, voldoende breed en bij alle waterstanden bruikbaar zijn. Verder is uit veiligheidsoverweging belangrijk dat de helling beschermt ligt, zodat deze bruikbaar is bij alle windsterkten en windrichtingen. Doordat de kleinebootjesvissers verder vrij zijn in het kiezen van hun visstek, moet deze groep wel degelijk rekening met andere vormen van waterrecreatie en ook beroepsvaart. De enige vrijheidsbeperking zijn de niet toegankelijke aangewezen natuurbeschermingsgebieden, de vaargeulen, de beroepsvisserijgebieden en de plaatsen waar andere waterrecreanten op het water vaak vertoeven. Zeker bij andere recreatievormen waarvoor rust een voorwaarde is, kan het heen en weer varen met kleine bootjes soms overlast bezorgen en daarmee tot spanningen leiden.

3.8 Regionaal en plaatselijk recreatief belang van de zeesportvisserij

De zeesportvisserij is een belangrijke tak van de waterrecreatie. Het NIPO-onderzoek noemt 425.000 zeesportvissende mannen van 15 jaar en ouder, goed voor 1.870.000 vistrips. Tellen we hierbij de zeevissende vrouwen, kinderen en buitenlandse toeristen dan gaat het om een half miljoen mensen en aantal zeevistrips van rond de twee miljoen.

In bepaalde delen van het land geeft de zeesportvisserij een belangrijke impuls aan de lokale bestedingen. Voor veel regio's vormt de zeesportvisserij in zijn verschillende vormen aan belangrijke aanvulling binnen het totale toeristische aanbod. Verder is van belang dat de zeesportvisserij niet echt seizoensgebonden is. De nadruk ligt weliswaar op het voorjaar en de zomermaanden maar sommige vissoorten, zoals kabeljauw en wijting worden voornamelijk in de wintermaanden gevangen. Wel kunnen hierdoor binnen Nederland regionale verschillen optreden wat betreft het belang van de zeesportvisserij gedurende de verschillende seizoenen.

Belangrijk is ook of de visactiviteiten worden uitgeoefend in de vorm van dagrecreatie of als verblijfsrecreatie. Een dagrecreant is 'iemand die 's morgens vanuit zijn eigen woning is vertrokken en die er dezelfde avond weer naar terugkeert' (De Bruin & Klinkers, 1995). Een verblijfsrecreant heeft uiteraard te maken met overnachtingkosten, meer consumptieve bestedingen en verdere recreatieactiviteiten.

Hieronder een overzicht van de diverse recreatieve bestedingen (detailhandel, horeca, vervoer) van zeesport vissers per dag (exclusief kosten eigen hengelsportmaterialen, vaste kosten kleine boot en aas) en de opstapkosten in de verschillende regio's.

Dagrecreatie kantvissen (Berkhout, 1995)	€ 5,00
Dagrecreatie kleinebootjesvisserij Voordelta (De Bruin & Klinkers, 1995)	€ 12,00
Verblijfsrecreatie kleinebootjesvisserij Voordelta (De Bruin & Klinkers, 1995)	€ 77,50
Opstapprijs Waddenzee, Oosterschelde (inclusief hengeluur, aas, consumpties)	€ 30,00
Opstapprijs Noordzee (inclusief aas, consumpties)	€ 35,00
Opstapprijs kleine charterboot (inclusief aas, consumpties)	€ 75,00

Waddenzee

Plaatsen die veel zeesportvissers trekken zijn Den Helder, Wieringen, Harlingen, Lauwersoog en Delfzijl. Vooral voor Den Helder is de sportvisserij het hele jaar door belangrijk met 5 Noordzee-opstapschepen (zomers makreel in de winter kabeljauw), kleinebootjesvisserij op Noordzee en Waddenzee en kantvisserij. De opstapschepen zijn al goed voor ruim 25.000 dagtochten per jaar (15.000 zomer en 10.000 winter). Voor Wieringen en Harlingen ligt de nadruk meer op het voorjaar en de zomer. Ongeveer driekwart van de Waddenzee opstapschepen vaart vanuit deze plaatsen. Deze schepen zijn op zich al goed voor meer dan 50.000 dagtochten per jaar. Lauwersoog en het Eemsmondgebied kennen daarentegen meer jaarrond visserijactiviteiten, zij het op kleinere schaal.

Voor de Waddenzee is vanwege een gebrek aan gegevens geen onderscheid te maken naar sportvisserij als dagrecreatie of als deel van verblijfsrecreatie. De indruk bestaat dat de tochten met de opstapschepen voor het merendeel als dagrecreatie of als extra activiteit tijdens een gewone vakantie worden gedaan. De visserij vanuit kleine bootjes en de kantvisserij kunnen voor een deel worden beschouwd als hoofddoel van de verblijfsrecreatie. Vooral voor de Kop van Noord-Holland zijn de zeesportvisserij activiteiten een belangrijke vorm van recreatie en samen met de mechanische zeeaaswinning (rond Wieringen en Texel) van belang voor de regionale economie.

Hollandse kustwater

Langs de kust is de kantvisserij voor sommige kleinere plaatsen van belang. IJmuiden en Scheveningen zijn plaatsen waar of van waaruit alle drie vormen van zeesportvisserij beoefend worden. Vooral voor Scheveningen, waar negen opstapschepen hun thuishaven hebben, is de sportvisserij belangrijk. In de zomermaanden trekt de makreelvisserij in het hoogseizoen per weekend vele honderden hengelaars naar Scheveningen. Samen met de kleinebootjesvisserij en de kantvisserij vanaf de havenhoofden en de Scheveningse pier is de zeesportvisserij een belangrijke pijler van het toeristisch gebeuren. In de wintermaanden zorgt de visserij op

kabeljauw ervoor dat ook dan zeesportvisserij Scheveningen weten te vinden.

Voor het gebied rond de Nieuwe Waterweg is de kantvisserij van belang. Deze visserij is niet echt seizoensgebonden. Er zijn diverse grote hengelsportzaken in de omgeving gevestigd. Voor het verstedelijkte gebied rond Rotterdam betekent de zeesportvisserij een welkome aanvulling als 'outdoor' activiteit op korte afstand.

Voordelta/Oosterschelde

De betekenis van de zeesportvisserij is voor de provincie Zeeland van groot belang. Volgens de Federatie ZWN is rond 70% van het totale aantal kleine visbootjes in Nederland in dit gebied te vinden. Van het totaal aantal opstapschepen heeft 40% zijn thuishaven in dit gebied. Ook onder de kantvissers kent Zeeland een grote populariteit.

Voor de Voordelta is het sportvissen op zee met kleine bootjes een kenmerkende vorm van watersport. Op topdagen zijn twee- tot driehonderd bootjes op de Voordelta aanwezig. Van belang hierbij is de aanwezigheid van visrijke, rustige en veilige locaties, goede bereikbaarheid en voorzieningen zoals trailerhellingen (Zandvoort Kapelhof Advies, 1995). Belangrijk voor de regio is dat een flink deel van hengelsportactiviteiten plaatsvinden in de vorm van verblijfsrecreatie. Er zijn tientallen campings en een aantal bungalowparken welke in de zomermaanden voor een flink deel bevolkt worden door sportvissers en hun familie. Het gebied van de Voordelta trekt verder heel veel sportvissers uit België. Van de leden van de bootvisvereniging Deltavissers heeft bijvoorbeeld 25% de Belgische nationaliteit. De Belgische sportvissers zijn het hele jaar door in Zeeland te vinden. Dit geldt niet voor Duitse sportvissers die meestal alleen in de zomermaanden in Zeeuwse wateren vissen. Veel kleinebootjesvissers stallen hun boot in de zomer op de camping en in de winter in een loods in Zeeland. De meeste uitgaven van de kleinebootjesvissers (reparatie, onderhoud) worden op deze manier in Zeeland besteed. De bootvisvereniging Deltavissers schat dat van hun leden 75% op de Noordzee vist en 25% op de Oosterschelde.

Kenmerkend voor de sportvisserij op de Oosterschelde is het grote aantal opstapschepen. Op drukke dagen zijn er honderden hengelaars te vinden op deze schepen. De verhuur is in beperkte mate seizoen- en weekendgebonden en niet getijdengebonden. Naast de opstapschepen is er in de Oosterschelde kleinebootjesvisserij, kantvisserij een zeeaas spitterij. In vergelijking met het Voordelta gebied ligt in het Oosterscheldegebied de nadruk wat meer op de dagrecreatie.

3.9 Buitenlandse studies

Bij onderzoek naar buitenlandse bronnen kwamen diverse studies boven water:

- Een Engelse studie (MAFF 1995, CEMARE 1995) heeft de economische waarde van de beroeps- en sportvisserij op zeebaars onderzocht.

De uitkomsten worden in de volgende tabel weergegeven:

Tabel 3.6 Economische waarde van de recreatieve en commerciële visserij op zeebaars

Recreatief zeebaars vissen	Commercieel zeebaars vissen
GBP 13,1 miljoen voor kantvisserij	GBP 3,9 miljoen first sale value
GBP 5,2 miljoen voor bootvisserij	GBP 5,5 miljoen groothandelswaarde

In 2002 ondernamen er ongeveer twee miljoen mensen minimaal een keer een zeehengel trip op/aan zee in Engeland en Wales. In het Verenigd Koninkrijk gaven zeehengelaars hierbij minimaal GBP 1 miljard uit aan hun sport. De waarde van de zeesportvisserij boven de werkelijke bestedingen ligt in de orde van grootte tussen de 100-300 miljoen GBP;

- In de Verenigde Staten is door de American Sportfishing Association een onderzoek uitgevoerd naar 'The Economic Importance of Marine Recreational Fishing in the United States'.

In 1996 gaven zeesportvissers in de Verenigde Staten bijna USD 8,7 miljard uit aan hun sport. Hoe dit bedrag is opgebouwd is in de volgende tabel te lezen.

Tabel 3.7 Uitgaven van zeesportvissers in de Verenigde Staten in 1996

Uitgaven categorie	Uitgaven (USD 1.000)	Percentage
Trip uitgaven (inclusief voedsel, huisvesting, vervoer en andere uitgaven)	4.647.809	53,6
Uitgaven voor visuitrusting	1.075.581	12,4
Speciale visuitrusting (inclusief visboten, trailers, speciale kleding en andere zaken)	2.421.346	27,9
Andere uitgaven (vergunningen, andere heffingen, taxidermy en andere zaken)	530.014	6,1
Totaal	8.674.750	100

Deze USD 8,7 miljard aan directe uitgaven van zeesportvissers in de Verenigde Staten genereerde een totale economische waarde van USD 25,1 miljard. De zeesportvisserij was hiermee in totaal verantwoordelijk voor 288.000 volledige banen (fte.).

Casestudies hierbij waren de blauwvin tonijn en de gestreepte zeebaars.

De casestudie over de blauwvin tonijn geeft aan dat deze vorm van sportvisserij zich recentelijk in de winterperiode heeft ontwikkeld in North Carolina. Plaatsen die voorheen uitgestorven waren in de winter worden nu bezocht door sportvissers die op deze manier de lokale toeristen industrie in deze periode een impuls geeft.

De casestudie over gestreepte zeebaars beschrijft de achteruitgang van de bestanden en de vangsten, de vangstbeperkende maatregelen voor zowel de beroeps- en de

sportvisserij en het uiteindelijke ingestelde moratorium in 1990. Naarmate het bestand zich herstelde werden quota ingesteld voor de visserij (beroeps- en sportvisserij). De maatregelen resulteerden uiteindelijk in een volledig herstel van de populatie in 1995. De aanlandingen van de beroepsvisserij bereikten weer het niveau van twintig jaar terug. Doordat de kwaliteit van de sportvisserij op deze soort ook sterk verbeterde (grotere vangsten), nam het sportvissers op deze soort sterk toe. De (inflatie gecorrigeerde) uitgaven van sportvissers stegen van 85 USD miljoen in 1981 naar 560 miljoen in 1996;

- In het Verenigd Koninkrijk is door Nautilus Consultants onderzoek gedaan op het gebied van de zeesportvisserij. In 'The Nautilus Report on Welsh Fisheries' werd de waarde van de totale uitgaven van zeesportvissers berekend op GBP 28 miljoen, de first hand sale waarde van de commerciële vangst was GBP 11 miljoen. Het rapport geeft een gedetailleerde analyse van de commerciële aanvoer te Milford Haven. Deze totale aanvoer heeft een waarde van GBP 4,8 miljoen; driekwart hiervan bestaat uit soorten die niet door sportvissers worden gevangen. Soorten gevangen door sportvissers droegen voor GBP 1,3 miljoen bij aan de totale aanvoer.

Voor geheel Wales geldt dat die soorten die bij de sportvisserij in totaal voor GBP 28 miljoen waarde genereerden, minder dan GBP 3 miljoen waarde bijdroegen aan de commerciële aanvoer.

De Nautilus-onderzoekers concludeerden:

- deze soorten, die zwaar overbevist waren, kunnen een optimale duurzame opbrengst genereren als ze gebruikt worden als recreatieve sportvis;
- de sportvisserijsector heeft een enorm groeipotentieel, aangezien de hierboven genoemde 28 miljoen pond werd gerealiseerd met soorten die reeds zwaar overbevist waren;
- er wordt benadrukt dat de toeristische sector het ontwikkelingspotentieel van de sportvisserij moet onderkennen;
- uit een SWOT-analyse blijkt dat de belangrijkste bedreiging om dit potentieel te ontwikkelen de overbevissing van deze soorten is door de beroepsvisserij.

3.10 Economisch belang van de zeesportvisserij

Voor een berekening van het economisch belang van de sportvisserij moet onderscheid gemaakt worden tussen een aantal verschillende kostenposten.

Enerzijds zijn er de direct met de uitoefening van de zeesportvisserij op dat moment te maken hebbende kosten. Hieronder vallen kunstaas of zeepieren (of zagers), niet duurzaam hengelmateriaal, brandstof voor de buitenboordmotor of opstapprijs van een charterschip en de reiskosten. Deze zaken worden vaak vlak bij de plaats gekocht waar gevist gaat worden, de boot te water gaat of aan boord wordt gegaan van een opstapschip.

Daarnaast zijn er de duurzame zaken, voor een langere periode aangeschaft, zoals hengels, molens, kleding voor bijvoorbeeld de wintervisserij en (dure) visboten en buitenboordmotoren. Dit soort zaken wordt meestal aangeschaft bij de gespecialiseerde hengelsportspecialzaken of in het geval van visboten en buitenboordmotoren, bij hierin gespecialiseerde watersportzaken. De meeste hengelsportspecialzaken in de buurt van de

kust verkopen zowel zoetwater- als zoutwater hengelsportartikelen.

Een derde kostencategorie, welke vaak onderbelicht blijft, zijn de recreatieve bestedingen. Hieronder vallen de uitgaven van de zeesport vissers die gedaan worden in het kader van de dagrecreatie en de verblijfsrecreatie. Onder dagrecreatie vallen bijv. de consumptieve bestedingen gedaan bij de lokale horeca of detailhandel. In geval van verblijfsrecreatie komen hier nog de overnachtingkosten bij evenals de consumptieve bestedingen in de vorm van boodschappen. Zoals ook uit de buitenlandse onderzoeken blijkt geven juist deze recreatieve bestedingen een belangrijke impuls aan de lokale economie. Daarnaast is van belang dat de sportvisserij niet geconcentreerd is in het hoogseizoen maar duidelijk meer gespreid over het jaar plaatsvindt.

Hieronder volgt eerst een overzicht van de verschillende bestedingen van zeesport vissers in Nederland over het jaar 2003. De aan de berekeningen ten grondslag liggende aantallen opstappers, vaardagen, prijzen, uitgaven en aantallen kleine bootjes zijn gebaseerd op interviews met betrokkenen uit de sector (voor een overzicht zie bijlage 2). De bestede bedragen van de dag- en verblijfsrecreanten zijn gebaseerd op literatuurstudie (Klinkers en De Bruin, 1995) en aangepast aan de methodiek van dit onderzoek.

De totale uitgaven door zeesport vissers in Nederland bedroegen in 2002 rond de 127 miljoen euro. Samengevat in verschillende categorieën zijn de bestedingen te zien in tabel 3.8.

Tabel 3.8 Schattingen van de bestedingen in de zeesportvisserij in €

Aas	4.300.000
Kunstaas	21.250.000
Duurzaam hengelmateriaal	19.125.000
Niet duurzaam hengelmateriaal	21.250.000
Opstapschepen	9.312.750
Reiskosten	18.700.000
Kosten kleine bootjes (inclusief brandstof)	10.250.000
Verblijfskosten	21.062.500
Literatuur	2.125.000
Totaal	127.375.250

Tabel 3.9 Splitsing totale uitgaven in directe, duurzame en recreatieve uitgaven

Directe kosten (aas, kunstaas, opstapschepen, hengeluur, brandstof visboot, reiskosten, niet duurzaam hengelmateriaal)	€ 76.937.750	60,5%
Duurzaam hengelmateriaal, kosten visboot	€ 29.375.000	23,1%
Recreatieve bestedingen (dag- en verblijfsrecreatie)	€ 21.062.500	16,6%
Totaal	€ 127.375.250	100%

De indeling van bovenstaande tabel is afgeleid uit onderzoek van de American Sportfishing Association en vervolgens aangepast voor de Nederlandse situatie. Een vistrip bestaat voor ongeveer 77% uit variabele kosten en voor 23% uit vaste kosten (afschrijving duurzaam

hengelmateriaal en kleine visboot).

Ongeveer driekwart van de kosten/bestedingen houden dus direct verband met de uitoefening van het sportvissen zelf. Het aantal vistrips wat ondernomen wordt en ook met de lengte daarvan (in verband met de verblijfsrecreatie) is dan ook in sterke mate bepalend voor de hoogte van de totale uitgaven. Een Engels onderzoek (NFSA Conservation Group) concludeert dat er een soort 'fish availability threshold' bestaat. Dit houdt in dat er een directe correlatie bestaat tussen de hengelsportintensiteit en de hoeveelheid te vangen vis. Als in de ogen van sportvissers de hoeveelheid te vangen vis te klein wordt neemt de motivatie om te gaan vissen af. Op basis van interviews met betrokkenen uit de Nederlandse hengelsport kan geconcludeerd worden dat deze situatie zich ook in Nederland kan voordoen of reeds heeft voorgedaan. De teruglopende vangsten van bot (Waddenzee) en kabeljauw hebben hun weerslag gehad op het aantal ondernomen vistrips op deze soorten. Dit geldt zowel voor de kantvisserij, als ook de kleinebootjesvisserij en de opstapschepen. Een verdere vermindering van de visintensiteit op bijvoorbeeld kabeljauw van de Nederlandse zeehengelaar zal dan ook direct een sterke teruggang van de totale bestedingen tot gevolg kunnen hebben. Een verbetering van de stand zal daarentegen voor een snelle toename van de bestedingen zorgen.

3.11 Werkgelegenheid

Wat betreft werkgelegenheid wordt onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte werkgelegenheid. De directe werkgelegenheid heeft betrekking op werkgelegenheid bij bedrijven die direct aan de zeehengelaar (consument) leveren. Indirecte werkgelegenheid ontstaat door toelieferingen aan deze bedrijven.

Bij de zeesportvisserij is de directe werkgelegenheid te vinden bij de opstapschepen, de zeeaasvoorziening en de kleine bootjes sector (nieuwbouw, reparatie enzovoort). Bij het kunstaas, het duurzame en niet-duurzame hengelmateriaal ligt de situatie wat gecompliceerder. Ook bij de zeesportvisserij worden de meeste hengelsportartikelen geïmporteerd. De groothandels- en importeursfunctie zijn ook hier sterk met elkaar verweven. Bij de zeesportvisserij is alleen de productie van het veel gebruikte lood een Nederlandse aangelegenheid. Door de hoge import lekt veel geld weg naar het buitenland. De handelsmarge zorgt voor een stuk toegevoegde waarde. Deze toegevoegde waarde zorgt voor een stuk werkgelegenheid.

Elke bedrijfsklasse heeft zijn eigen werkgelegenheidscoëfficiënt. De hierna berekende werkgelegenheid voor kunstaas, duurzaam en niet duurzaam hengelmateriaal, reiskosten en dag- en verblijfsrecreatie is gebaseerd op deze berekeningswijze (zie verder het hoofdstuk over de zoetwatervisserij).

Voor de zeesportvisserij kan de directe werkgelegenheid worden geschat/berekend zoals te zien is in tabel 3.10.

Tabel 3.10 Schatting van de direct van de zeesportvisserij afhankelijke werkgelegenheid

	Personen
Zeepiëren en zagers (mechanische winning/kweek + distributie)	25
Zeepiëren zelfspit voor verkoop/eigen gebruik	50
Kunstaas	93
Duurzaam hengelmateriaal	84
Niet duurzaam hengelmateriaal	93
Opstapschepen	226
Reiskosten	73
Kleine bootjes (onderhoud)	55
Kleine bootjes (nieuwbouw, import)	25
Dag- en verblijfsrecreatie	69
Literatuur	10
Totaal	803

3.12 Conclusies

- Nederland telde in 2003 425.000 mannelijke zeesport vissers van 15 jaar en ouder. Inclusief vrouwen, kinderen en toeristen wordt het totaal geschat op 0,5 miljoen.
- De gemiddelde visfrequentie van mannen van 15 jaar en ouder was 4,4.
- Het totaal aantal zeevistrisps van mannen ouder dan 14 jaar zou daarmee uitkomen op 1.870.000.
- De zeesportvisserij wordt in Nederland op drie manieren beoefend: vanaf de kant, vanaf opstapschepen en vanuit kleine bootjes.
- Bij de kant- of oevervisserij is sprake van medegebruik van voorzieningen als strand, pieren, havenhoofden, dijken en golfbrekers. Deze laatste voorzieningen zijn zowel in verband met de mogelijkheid zonder (ruimte)concurrentie van andere recreanten als wel om op dieper water te kunnen vissen, van groot belang.
- Voor de zeesportvisserij zijn verder behoudens parkeergelegenheid en een aantal trailerhellingen geen speciale infrastructurele voorzieningen nodig.
- Vanwege de afnemende vangsten en strengere regelgeving wat betreft de uitrustingseisen is het aantal opstapschepen op de Noordzee en de Waddenzee afgenomen.
- Zeesport vissers gebruiken in Nederland 200-250 ton zeepiëren en 30 ton (kweek)zagers.
- Belangrijke vissoorten voor Nederlandse zeesport vissers zijn bot, tong, makreel, geep, paling, wijting, kabeljauw en zeebaars.
- De vangsten van (Waddenzee) bot en kabeljauw zijn sterk teruggelopen. De vangst van zeebaars is toegenomen en daarmee ook de populariteit onder zeesport vissers.
- Op basis van interviews kan de vangst van kabeljauw door sport vissers ingeschat worden tussen de 186 en 408 ton. Uitgedrukt als percentage van het Nederlandse kabeljauw quotum van 2.619 ton in 2003 ligt dit tussen de 7-16%.
- De procentuele omvang van de sportvisvangsten van kabeljauw ten opzichte van het quotum (waarin zij overigens niet meetellen) is de laatste jaren sterk toegenomen als

gevolg van de drastische verlaging van het quotum van circa 15.000 ton in 1999 naar 2.619 ton in 2003.

- Kabeljauw en zeebaars zijn (waren) soorten die door hengelaars soms verkocht werden.
- Problemen met betrekking tot verkoop werden veroorzaakt door een beperkt aantal (15-25 stuks) professioneel uitgeruste kleine visbootjes (zogenaamde wrakvissers), voornamelijk opererend vanuit Neeltje Jans.
- Vanwege de verscherpte controles zou deze verkoop inmiddels tot het verleden behoren.
- Voor een aantal plaatsen (Scheveningen, IJmuiden), regio's (Kop van Noord Holland, Voordelta) en zelfs op provinciaal (Zeeland) niveau is de zeesportvisserij een belangrijke aanvulling op het toeristische aanbod en van belang voor de regionale economie.
- Een aantal buitenlandse studies geeft aan dat de zeesportvisserij een (hoge) economische waarde heeft die vaak onderschat wordt.
- Diverse buitenlandse studies laten zien dat er een directe correlatie bestaat tussen de hengelintensiteit en de hoeveelheid te vangen vis.
- Ook in de toeristische sector wordt het ontwikkelingspotentieel van de zeesportvisserij vaak onderschat.
- De zeesportvisserij heeft in Nederland een economische waarde van 127 miljoen euro.
- Driekwart van dit bedrag bestaat uit direct met de uitoefening van de visserij te maken hebbende kosten zoals (kunst)aas, opstapkosten, brandstof, reiskosten, niet duurzaam hengel materiaal en recreatieve bestedingen.
- Een kwart wordt gevormd door (afschrijving) duurzaam (hengel) materiaal en visboten.
- Een vermindering van sportvisserij activiteit zal dan ook direct een bijna evenredige teruggang van de totale bestedingen tot gevolg hebben.
- Er is een duidelijk verband te constateren tussen een verbetering van de visstand en de deelname, frequentie en motivatie om te gaan zeevissen.
- Buitenlandse studies laten zien dat herstel van visstanden op zee leidt tot een groeiimpuls van de zeesportvisserij met navenante spinoff.
- De met de zeesportvisserij samenhangende werkgelegenheid bedraagt circa 800 personen.

4. Recreatief-toeristische potentie

4.1 Inleiding

Onder de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij valt in ruime zin te verstaan: de mogelijkheden die de sportvisserij voor vrijetijdsbesteding en toerisme (het reizen ter ontspanning) biedt. In het kader van dit onderzoek is de betekenis toegespitst op de mogelijkheden ofwel perspectieven die er zijn voor ontwikkeling van de sportvisserij in Nederland als motief voor dagrecreatie en toerisme. Het gaat daarbij in het bijzonder om mogelijke ontwikkelingen in het aanbod van recreatief-toeristische activiteiten en faciliteiten voor de sportvisser(ij) en de sociaal-economische effecten - omzet en werkgelegenheid - voor de aanbieders daarvan. De 'Marktverkenning toerisme en recreatie in het landelijk gebied' (AVN, 1999) onderscheidt deze 'producten' en hun aanbieders in drie categorieën: 'vermaak', 'verblijf' en 'vervoer'. In de context van de sportvisserij is bij deze categorieën bijvoorbeeld te denken aan opstapboten en forellenvijvers; campings, bungalowparken en hotels; visbotenverhuur en busreizen. Dit hoofdstuk begint met een in hoofdzaak kwalitatieve beschrijven van ontwikkelingen en factoren die op de ontwikkelingsmogelijkheden van de sportvisserij van invloed zijn. Vervolgens worden de beide sociaal-economische indicatoren gekwantificeerd op basis van de beide voorgaande hoofdstukken. Aan de hand van een samenvatting van de gesignaleerde tendensen wordt tenslotte een uitspraak gedaan over een mogelijke groei van omzet en werkgelegenheid.

Erkend moet worden dat niet mogelijk was binnen het kader van dit onderzoek tot een volledig beeld van de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij te komen. Het aantal daarmee gemoeide aspecten was daarvoor te groot. Zo zijn bijvoorbeeld de mogelijkheden voor binnenlandse (luxe) visreizen en voor visterisme in Nederland door buitenlanders buiten beschouwing gebleven. De hier gepresenteerde resultaten moeten dan ook als niet meer dan een eerste indicatie beschouwd worden.

4.2 Ontwikkelingen en invloeden

4.2.1 Waterbeheer

Nederland is een waterland, met een voor het beheer van al dat water een unieke structuur van Hoogheemraadschappen, Waterschappen en polderbesturen, met als een soort koepel daaroverheen Rijkswaterstaat. Het is dan ook niet verwonderlijk dat sportvissen hier een van de grote vormen van vrijetijdsbesteding is. Vergeleken met veel andere landen is de toegang tot deze activiteit ook vrij gemakkelijk, omdat een groot deel van het water vrij bevisbaar is, mits men voorzien is van een (goedkope) sportvisakte.

In het waterbeheer zijn enkele belangrijke ontwikkelingen gaande. Het *Waterbeleid in de 21e eeuw* van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat gaat uit van de gedachte dat we het

water meer ruimte moeten geven voordat het die ruimte zelf neemt.¹ In dat kader zijn twee acties gaande:

- het verruimen van het stroombed van de grote rivieren (verleggen van dijken, afgraven van uiterwaarden, aanleggen van retentiegebieden en graven van nevengeulen);
- het instellen van noodoverloopgebieden om in extreme situaties gecontroleerd te laten overstromen.

De eerste actie kan een positieve invloed hebben op de mogelijkheden voor de sportvisserij, enerzijds omdat er langs de grote rivieren meer en wellicht beter bereikbaar water zal zijn, anderzijds omdat de actie kan bijdragen aan een verbetering van de visstand in de grote rivieren (Grift, 2001).

Een tweede belangrijke ontwikkeling in het waterbeheer is de implementatie en uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water. Deze is (onder meer) gericht op een verbetering van de kwaliteit en ecologische toestand van de oppervlaktewateren inclusief de kuststrook. Volgens de Richtlijn moet in 2015 worden voldaan aan door waterbeheerders op te stellen streefbeelden ten aanzien van waterkwaliteit en ecologie (dus visstand). Aan die streefbeelden zijn minimumeisen gesteld.

Een door Alterra uitgevoerde quick scan van de gevolgen van de KRW (Van der Bolt et al., 2003) geeft aan dat een verbetering van de waterkwaliteit door vermindering van de nutriëntenvracht zowel positieve als negatieve effecten kan hebben voor de (sport)visserij. Positief is dat de diversiteit van de te vangen soorten zal toenemen, negatief is dat de draagkracht van het systeem vermindert en daarmee de potentiële omvang van de visstand. De omvang en intensiteit van de visserij heeft daarbij een belangrijke invloed op zowel soortensamenstelling als omvang van de stand. Een aspect dat in de studie van Alterra niet wordt genoemd is de mogelijkheid dat aan het uitzetten van vis ten behoeve van de (sport)visserij beperkingen worden opgelegd, niet alleen als het om exoten als regenboogforel gaat, maar mogelijk ook ten aanzien van endemische soorten als karper.

4.2.2 Visstand en beheer

Een belangrijke factor voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de sportvisserij is de visstand, zowel naar omvang als naar samenstelling. In het hoofdstuk over de zeesportvisserij komt naar voren dat de animo voor de visserij vanaf opstapschepen op de Noordzee en de Waddenzee de laatste jaren is teruggelopen en dat dit vooral samenhangt met de teruggang de vangsten, op het Wad vooral van bot, op de Noordzee van kabeljauw in het bijzonder.

Ook in de binnenwateren hangt de animo voor de sportvisserij samen met de vangstmogelijkheden, al zijn er ook mensen voor wie de vangst in het geheel niet telt. Hier is de stand van de aal er slecht aan toe en hoewel dat vooral de beroepsvissers zorgen baart, heeft het ook voor de sportvisserij al grote gevolgen gehad: het aantal sportvissers dat het meest op aal vist is gedaald van 19% in 1980 naar nog slechts 5% nu. Ook van schubvissoorten is de omvang en samenstelling van de stand op lokaal of regionaal niveau vaak niet optimaal.

Het visstandbeheer in zee- en kustwateren is een zaak van de overheid op Europees en nationaal niveau. Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid streeft met het instellen van vangst-

¹ Zie www.verkeerenwaterstaat.nl onder 'Water'.

quota, het beperken van vangstcapaciteit en visserij-inspanning en met technische maatregelen naar een gezonde visstand. Dat lijkt in de eerste twintig jaar niet erg succesvol geweest te zijn, gezien de teruggang in de stand van vele soorten. Met de herziening van dit beleid in 2002 hoopt men een betere greep op de ontwikkelingen te hebben gekregen en de eerste krachtiger ingrepen hebben al plaatsgevonden. Een voorbeeld is de drastische reductie van de kabeljauwvisserij en de opzet van een herstelplan voor deze soort en visserij. Er valt nog niet vast te stellen in hoeverre dit plan zal slagen en tot een duidelijk herstel van de kabeljauwstand zal leiden (andere, buiten de visserij gelegen factoren zouden ook een rol kunnen spelen), maar een licht optimisme lijkt gerechtvaardigd. Of dit voor zeesport vissers op afzienbare termijn tot merkbare verbeteringen zal leiden is echter nog de vraag. Uit buitenlands onderzoek blijkt dat herstel van visstanden op zee een forse groei-impuls van de zeesportvisserij kan opleveren met navenante spinoff.

Het beheer van de visstand op het IJsselmeer wordt gevoerd door Directie Visserij van het Ministerie van LNV. Door beperking van de aantallen vistuigen en de inzet daarvan wordt hier gestreefd naar een verbetering van de stand van aal, snoekbaars en baars. Totnogtoe heeft dit beleid niet tot duidelijke verbeteringen geleid. Wat de aal betreft hangt dit samen met de algemeen slechte toestand van de aalstand (Directie Visserij, 2002). Voor de beide schubvissoorten was de visserij-inzet oorspronkelijk zo groot dat successievelijke drastische reducties daarvan nog geen duidelijk merkbaar resultaat opleverden. De visserijdruk is inmiddels zo verlaagd, dat een verbetering van de schubvisbestanden langzamerhand in zicht zou moeten komen. (De beroepsvissers klagen al regelmatig over 'stroperij' waarbij flinke hoeveelheden snoekbaars en baars illegaal worden gevangen en verkocht.) De aantrekkelijkheid van het IJsselmeer voor de sportvisserij kan verder toenemen met een verbetering van de schubvisstand.

Voor het beheer van de staatsbinnenwateren zijn Visstandbeheercommissies ingesteld die met het opstellen en uitvoeren van Visstandbeheerplannen tot een doelmatige bevissing van de beheerde wateren moeten komen. In de VBC's zijn zowel beroeps- als sportvissers vertegenwoordigd, wat van de sportvisorganisaties een aanzienlijke inspanning vereist aan opleiding en inzet van vrijwilligers. Voor het opstellen van de beheerplannen wordt veelal de expertise van de OVB ingeroepen. Verwacht mag worden dat dit beheer een positieve invloed op de visstand, zowel naar samenstelling als naar omvang zal krijgen.

4.2.3 Trends in de sportvisserij

In de sportvisserij is een toenemende specialisatie waar te nemen, waarbij verschillende typen sportvisser zich duidelijker laten onderscheiden. Deze ontwikkeling wordt op z'n minst voor een deel gevoed door de krachtige ontwikkeling van hengelsportmaterialen en -uitrusting. Toepassing van moderne, deels high-tech materialen heeft de vistuigen sterker, lichter en beter hanteerbaar gemaakt en tevens voor meer comfort en gemak bij het verblijf buiten in weer en wind en bij nacht en ontij gezorgd.

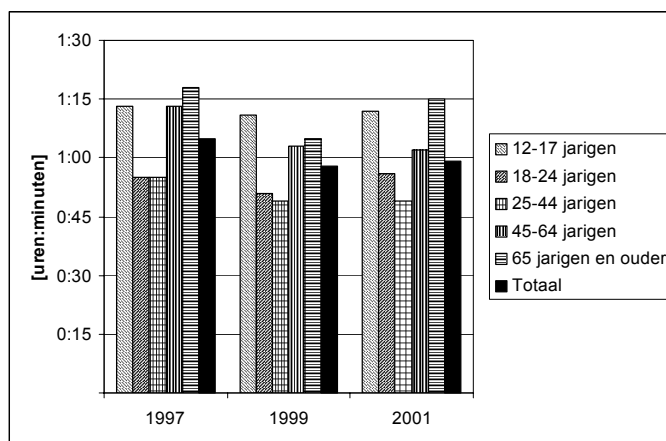
De moderne uitrusting is weliswaar dikwijls tamelijk kostbaar, maar heeft voor veel mannen ook een zekere aantrekkingskracht en is positief voor het imago van de sportvisserij. Dat imago wordt bovendien gunstig beïnvloed door verschillende televisieseries over sportvissen die op diverse zenders wekelijks en soms zelfs dagelijks te zien zijn en waarin het als een boeiende en soms enerverende bezigheid in de vrije natuur wordt getoond.

Het vissen in forellenvijvers is de laatste tien jaar sterk opgekomen in Nederland. Er

zijn thans 36 bedrijven die een dergelijke 'put-and-take' visserij exploiteren. De meeste daarvan zijn gevestigd in Gelderland (7), Noord-Brabant (8) en Limburg (7), terwijl ook de drie Noordelijke provincies tezamen een zevental forellenvijvers tellen.¹

4.2.4 Trends in de (vrije)tijdsbesteding

In Nederland wordt door verschillende instellingen onderzoek gedaan naar de vrijetijdsbesteding van de bevolking. Bij het Centraal Bureau voor de Statistiek, CBS maakt dit deel uit van het in 1997 begonnen Permanente Onderzoek Leefsituatie (POLS). Het Sociaal Cultureel Planbureau, SCP doet sinds 1975 vijfjaarlijks een Tijdsbestedingonderzoek (TBO). Het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme, NRIT doet regelmatig onderzoek naar recreatieve voorzieningen in Nederland en heeft in 2003 een rapport uitgebracht over 'Dagrecreatie in Nederland 2002/2003'. uit elk van deze onderzoeken komen trends in de vrijetijdsbesteding naar voren die in het kader van dit onderzoek relevant zijn.

Figuur 4.1 Tijd besteed aan sport, wandelen, fietsen, niets doen, luieren
Bron: CBS: POLS.

CBS: POLS

In het POLS van het CBS wordt de dagelijkse tijdsbesteding van Nederlanders van 12 jaar en ouder bijgehouden in een dagboekje met 32 activiteiten. Het onderdeel vrije tijd behelst 10 verschillende activiteiten, maar (sport)vissen is daar niet een van. Een drietal activiteiten zou mogelijk gebruikt kunnen zijn door respondenten om hun sportvisserij in onder te brengen: sport, wandelen/fietsen of niets doen/luieren. Van de totale circa zes uur aan vrije tijd die de mensen per dag hebben brengen ze gemiddeld ongeveer een uur met die drie activiteiten door. Daarin is van 1997 tot en met 2001 weinig verandering in gekomen, hoogstens een kleine vermindering. Naar leeftijdscategorie is zo'n vermindering duidelijk waarneembaar bij de 25 tot 64 jarigen, bij de jongeren en ouderen wat minder (zie figuur 4.1). Het zou lichtvaardig

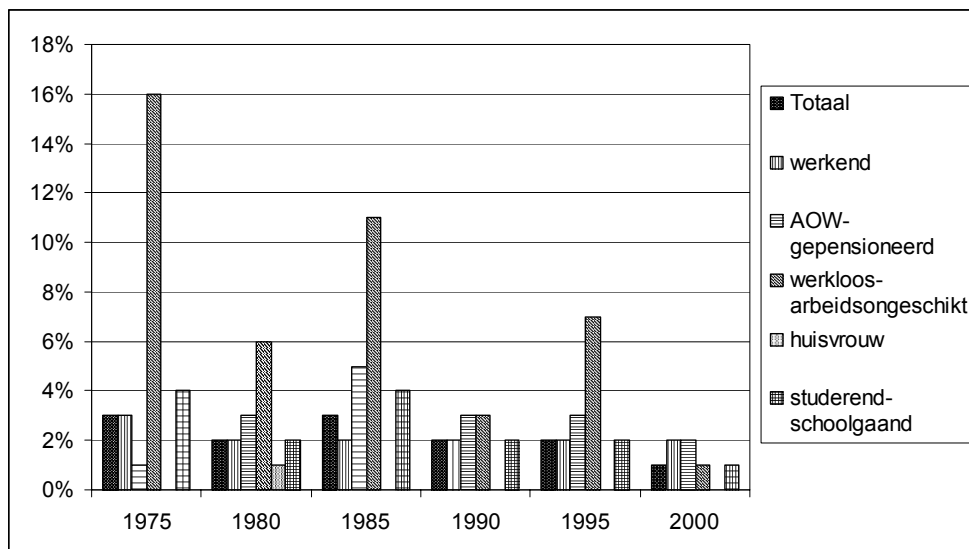
¹ Bron: www.hengelsport.com

zijn uit deze (geringe) veranderingen een trend voor de sportvisserij af te leiden.

SCP: TBO

Het vijfjaarlijkse Tijdsbestedingsonderzoek van het SCP komt vrij sterk overeen met dat van het CBS. Ook in dit onderzoek wordt gewerkt met dagboekjes, waarin respondenten gedurende een week hun bezigheden, onderverdeeld in 55 activiteiten kunnen bijhouden. Een van die activiteiten is 'vissen, jagen' en aangezien jagen in Nederland een zeer kleine activiteit is ten opzichte van vissen, lijkt dit een indicatie te kunnen geven over de deelname aan de sportvisserij. De waarde hiervan is echter beperkt, doordat een betrekkelijk kleine steekproef slechts gedurende enkele weken in oktober zijn activiteiten noteert. Dit kan gemakkelijk tot mis- en vooral onderschatting van een relatief kleine activiteit als de sportvisserij leiden.

De uitkomsten van het TBO sinds 1975 naar 'sociale groep' zijn in figuur 4.2 weergegeven. Daaruit komt vooral een vermindering van de deelname aan het vissen naar voren van de groep werklozen-arbeidsongeschikten. Ook bij AOW'ers en gepensioneerden en scholieren en studenten tekent zich een lichte vermindering van het vissen af, maar deze is mogelijk niet significant.

Figuur 4.2 Percentage deelname aan 'vissen, jagen' naar sociale groep in het Tijdsbestedingsonderzoek van het SCP

NRIT: Dagrecreatie 2002/2003

Het rapport 'Dagrecreatie in Nederland 2002/2003' van het NRIT maakt gebruik van gegevens van het Onderzoek Dagrecreatie van het CBS. Daarbij hanteert het CBS als definitie van een dagtocht 'een recreatieve activiteit waarvoor men tenminste twee uur van huis is (zonder [...] overnachting elders)' Een zeer groot deel van de sportvisserij valt onder deze definitie, alleen het vissen vlak bij huis zal hier regelmatig buiten vallen. Het rapport is met name gericht op

ondernemers in de recreatiesector en signaleert trends in de dagrecreatie, zowel uit de CBS-gegevens als uit eigen onderzoek.

Een van de eerste constatering van het rapport is de tendens van stabilisering in de dagrecreatie: de 'vraag' neemt niet meer sterker toe dan de bevolkingsgroei. Aanbieders van dagrecreatie-producten kunnen hun klandizie vrijwel alleen nog verruimen door met vernieuwing en verbetering klanten van andere aanbieders af te snoepen. Daartoe moet men 'inspelen op de wensen van de wispelturige consument', die over het algemeen steeds spannender en spectaculairder bezig wil zijn of worden gehouden. Sportvissen lijkt met specialisatie en de ontwikkeling van materialen en uitrusting deels in deze trend mee te kunnen gaan. Ook forel-lenvijvers lijken aan het gevoel van de dagrecreant te appelleren, gezien de groei van deze bedrijven sinds het begin van de jaren negentig. Niet duidelijk is of daarmee 'nieuwe' sportvissers worden aangetrokken, of bestaande tot extra of een andere visserij worden overgehaald.

In een tabel met de ontwikkeling van het aantal dagtochten blijkt vissen op schaatsen na de relatief sterkste daler te zijn bij een vergelijking van 2001/02 met 1995/96. Er werden in '01/02 36% minder vistochten ondernomen dan in '95/96; in absolute zin meer dan 2 miljoen minder dan de circa 6 miljoen in '95/96. Vissen blijkt ook hier tot de kleinste activiteiten te behoren: evenals 'zonnen/picknicken niet aan het water' en de 'volkstuint' draagt het minder dan een half procent aan het totale aantal dagtochten van bijna een miljard bij.

Bij het schetsen van toekomstscenario's gaat het NRIT-rapport in op mogelijke effecten van een drietal demografische ontwikkelingen op de vraag naar dagrecreatie: vergrijzing, verkleuring en verdunning. Het laatste lijkt voor de perspectieven van de sportvisserij niet relevant, maar de twee andere ontwikkelingen kunnen dat wel zijn.

De groeiende groep 65-plussers is relatief kapitaalkrchtig, is gesteld op gemak en comfort en vindt gezondheid belangrijk. Recreatief aanbod zal om deze groep te trekken op deze aspecten gericht moeten zijn. Sportvissen kan in sommige opzichten bij deze tendensen aansluiten. Of dit voor recreatieondernemers aanleiding zal zijn om specifiek hierop gerichte producten te ontwikkelen staat nog te bezien. (Gegevens elders uit het rapport duiden op een relatief afnemende belangstelling voor sportieve recreatie bij 65-plussers ten opzichte van de wat jongere leeftijdsgroep. Cijfers uit de NIPO-enquête van 2002 bevestigen deze tendens.)

Met 'verkleuring' wordt het toenemend aandeel van niet westerse allochtonen in de Nederlandse bevolking bedoeld. Volgens het NRIT zoeken de vroege generaties van deze bevolkingsgroepen hun recreatie dicht bij huis en dat betekent voor het grootste deel in de stad. Daarbij behoren (sportieve) buitenactiviteiten niet tot de meest geliefde vormen van recreatie. Vissen lijkt hierop een uitzondering te zijn: NIPO-gegevens van opeenvolgende jaren duiden op een min of meer gelijkwaardige participatie van allochtonen aan de sportvisserij aan die van autochtonen.¹ De aanleg van omvangrijke waterpartijen in nieuwe stedelijke gebieden zou een positieve factor kunnen zijn voor het sportvissen door allochtonen.

¹ NIPO verstaat onder allochtonen personen die niet in Nederland zijn geboren; volgens de CBS-definitie de 'eerste generatie 'allochtonen', westerse en niet-westerse.

4.2.5 Demografische ontwikkeling

In het voorgaande is al op kwalitatieve wijze ingegaan op mogelijke effecten van de demografische ontwikkeling. Hier zullen we die ontwikkeling kwantificeren.

De 'Bevolkingsprognose, 2002-2050' van het CBS (De Jong, 2003) voorspelt dat in 2050 de Nederlandse bevolking van 16,2 miljoen in 2003 met 8,72% zal zijn toegenomen tot 17,6 miljoen. Dan is een maximum van 17,7 miljoen gepasseerd in 2040. In 2010 wordt een bevolkingsomvang van 16,667 miljoen verwacht, dat is een groei met 2,87% sinds 2003.

Het aandeel van 65-plussers zal naar verwachting toenemen van 13,9% in 2003 tot 22,1 procent in 2050, via 14,9% in 2010 en een maximum van 23,3% in 2040. In 2010 zijn er dus naar verwachting circa 230.000 65-plussers meer dan in 2003, op een totaal van bijna 2,5 miljoen. Pas na 2010 wordt een extra snelle toename voorzien tot circa 4,1 miljoen in 2040. Ook het aandeel van de 50 tot 64-jarigen zal in de eerstkomende tijd nog snel groeien van circa 2,9 miljoen in 2003 tot circa 3,4 miljoen in 2010. Na een maximum van circa 3,65 miljoen dat in 2025 zal worden bereikt, zet een daling in tot 3 miljoen omstreeks 2040, waarna deze groep weer licht zal groeien tot circa 3,15 miljoen in 2050. Juist deze groep houdt zich volgens diverse waarnemingen (POLs, TBO, NRIT) bezig met relatief rustige buiten(sport)activiteiten.

Het aantal niet-westerse allochtonen van eerste en tweede generatie zal, volgens prognose van het CBS (Alders, 2003), met ruim 400.000 groeien tot bijna twee miljoen in 2010, ofwel 11,8% van de bevolking (tegen 9,7% in 2002). Een verdere groei wordt voorspeld tot bijna 3,5 miljoen in 2050. Het aandeel van deze groep in de totale bevolking zal dan bijna 20% zijn en dat van de autochtone bevolking zal zijn afgenomen van 81,6% in 2002, via 79,1% in 2010 tot iets meer dan twee derde (het verschil wordt gevormd door de traag groeiende groep westerse allochtonen).

Ook bij een licht afnemende deelname van ouderen aan het sportvissen en een mogelijk wat minder grote participatie van allochtonen betekenen deze groeicijfers dat in absolute zin in de toekomst meer mensen uit deze groepen zullen gaan vissen. Anderzijds valt in de leeftijdsgroep van het gros van de beroepsbevolking (25-50 jaar), waarin de participatie aan het vissen het grootst is, een lichte afname in aantal te verwachten, waarmee het netto-effect op de omvang van het sportvissen in totaal onzeker is.

4.3 Schatting recreatief-toeristische potentie

4.3.1 Bestaande uitgaven

Beide voorgaande hoofdstukken geven indicaties van de bedragen die per visser en in totaal per jaar worden uitgegeven aan aspecten met een toeristisch-recreatief karakter. Het gaat daarbij om het gebruikmaken van al dan niet speciaal daarop gerichte recreatieve voorzieningen in verband met de sportvisserij. Zoals al eerder bleek in dit onderzoek zijn ook op dit punt sterk uiteenlopende schattingen mogelijk, zowel voor de zoetwater- als de zeevisserij:

- op basis van de NIPO-enquête zou in de zoetwatervisserij in totaal circa 237 miljoen euro zijn besteed aan reis- en verblijfkosten, consumpties, boten en dagvergunningen en dergelijke;
- een NRIT-rapport van 2003 komt met circa 28 miljoen euro tot een veel lager bedrag

voor de bestedingen aan dagtochten (verblijfskosten zitten hier dus niet bij, maar de post waar deze bij het NIPO onder zouden vallen is juist bij het NRIT hoger!), voor een deel doordat minder dan eenderde van het aantal tochten uit de NIPO-enquête is waargenomen (zie 2.5.2)¹;

- tabel 3.8 toont voor de zeevisserij circa 21 miljoen euro aan recreatieve bestedingen. Dit zijn alleen de uitgaven aan verblijfskosten;
- men zou bij de zeevisserij ook de opstapschepen en - in navolging van de uit de NIPO-enquête meegetelde posten - reiskosten en kosten kleine bootjes kunnen meerekenen; dan komt het totaal voor deze activiteit op 59 miljoen euro.

Zoet en zout bij elkaar nemend, kan dus door sportvissers tussen bijna 50 miljoen en bijna 300 miljoen euro aan recreatieve bestedingen zijn gedaan. De daarbij passende werkgelegenheid loopt uiteen van circa 200 tot maximaal circa 1.150 voltijd arbeidsplaatsen.

4.3.2 Samenvatting tendensen

Niet alleen de waarnemingen van de omvang van en de bestedingen in de sportvisserij lopen uiteen, ook de waar te nemen tendensen daarin stemmen niet met elkaar overeen. Uit de resultaten van de NIPO-enquêtes krijgt men de indruk dat de sportvisserij de laatste jaren een vrij stabiele vrijetijdsbesteding is, met een lichte neiging tot groei. Bezieet men echter de uitkomsten van onderzoeken naar (vrije)tijdsbesteding, dagrecreatie en leefsituatie, dan valt daaruit eerder een teruggang in de deelname aan de sportvisserij waar te nemen.

Het is niet duidelijk hoe men tot zo volstrekt uiteenlopende noties over de omvang en ontwikkeling van een activiteit kan komen die als door velen beoefend bekend staat. Opmerkelijk is ook dat in het onderzoek naar de zeehengelsport uit het veld duidelijke signalen komen dat er een neergang van deze activiteit is geweest in de laatste jaren, maar dat daarvan uit de NIPO-gegevens niets blijkt.

Van de in het voorgaande besproken trends zijn er maar enkele kwantificeerbaar: die van de ontwikkeling van de bevolking en de in samenhang daarmee optredende vergrijzing en verkleuring. De voor de komende decennia verwachte toename van de bevolking is echter zeer bescheiden. Ook van de veranderende samenstelling van de bevolking kan men geen grote verwachtingen koesteren ten aanzien van de toeristisch recreatieve ontwikkeling van de sportvisserij.

Ook het toenemende aantal allochtonen - met hun gewoonte zich dicht bij huis in de stad te recreëren - zal weinig vraag naar toeristische voorzieningen op het gebied van de sportvisserij doen ontstaan. De flinke waterpartijen die in nieuwe stedelijke gebieden worden aangelegd kunnen wel helpen om ze aan het vissen te krijgen. Dat daarbij recreatieve voorzieningen als bootverhuur en visserscafé's een grote vlucht zullen nemen lijkt echter weinig aannemelijk. Jongeren en opgroeiende jeugd zullen in nog toenemende mate van allochtone herkomst zijn en in eerste instantie nog vrij sterk de leefpatronen van de oudere generatie aanhouden.

Andere besproken tendensen zijn meer kwalitatief en vallen niet in groeipercentages uit

¹ Mogelijk dat veel sportvissers hun kortere vistrips niet als een dagtocht beschouwen, waardoor deze buiten de waarneming van het NRIT zouden kunnen vallen.

te drukken. We vatten ze daarom samen in een tabel met plussen en minnen om positieve en negatieve invloeden op (de attractiviteit van) de sportvisserij aan te geven.

Tabel 4.1 *Kwalitatieve ontwikkelingen en hun mogelijke invloed op de sportvisserij*

Hoofdcategorie	Onderdeel	pos/neg
Waterbeheer	'Ruimte voor water'	++
	Kaderrichtlijn Water	+
Visstandbeheer	Visstandbeheercommissies	++
	Gemeenschappelijk Visserijbeleid	+
Sportvisserij	Specialisatie	+
	Moderne materialen	+
	Forellenvijvers	+
Vrijtijdsbesteding	Spectaculairder	o
	Zap-cultuur	-

In tegenstelling tot de kwantificeerbare ontwikkelingen hebben de kwalitatieve trends over het algemeen een positieve richting voor de sportvisserij. Wel kan men stellen dat ze daar ook ten dele op zijn uitgezocht.

Niet elke positieve tendens voor de sportvisserij houdt echter ook rechtstreeks een positief effect in op de recreatief-toeristische ontwikkelingsmogelijkheden van de sportvisserij. Eigenlijk is alleen de groei van de forellenvijvers een directe recreatief-toeristische ontwikkeling. De overige positieve tendensen zullen hoogstens indirect aanleiding geven tot nieuwe of uitgebreidere voorzieningen op dit gebied. Het beleid 'Ruimte voor water', dat in de aanleg van nieuwe wateren voorziet en de verbetering van de visstanden lijken nog het meest directe kansen te kunnen bieden.

4.4 Conclusies

- De recreatief-toeristische potentie bestaat uit de perspectieven voor ontwikkeling van de sportvisserij in Nederland als motief voor dagrecreatie en toerisme, hier toegespitst op veranderingen in daarop betrekking hebbende uitgaven en de daarmee gemoeide werkgelegenheid.
- Schattingen van de op het gebruik van recreatieve voorzieningen betrekking hebbende uitgaven lopen uiteen van circa 50 tot bijna 300 miljoen euro. De daarbij betrokken werkgelegenheid bedraagt 200 à 1.150 mensjaren.
- Het beleidsprogramma 'Ruimte voor water' kan met het creëren van nevenlopen bij rivieren extra mogelijkheden scheppen voor de sportvisserij.
- Van de uitwerking van de Europese Kaderrichtlijn water kunnen positieve impulsen voor de (sport)visserij uitgaan: positief door verbetering van de waterkwaliteit en diversiteit van de visstand. Een mogelijk negatief punt kan zijn de beperking van mogelijkheden tot uitzetten van vis.

- In de sportvisserij zelf zijn specialisatie, opkomst van actievere vormen van sportvisserij, toepassing van moderne materialen en ontwikkelingen in de uitrusting, en de opkomst van commerciële visvijvers elementen die de attractiviteit van de bezigheid vergroten.
- Onderzoeken naar (vrije)tijdsbesteding en (dag)recreatie duiden in het algemeen op een dalende trend in de beoefening van de sportvisserij, in tegenspraak met de uitkomsten van NIPO-enquêtes naar de sportvisserij.
- Algemene tendensen in de vrijetijdsbesteding zijn de vraag naar meer spanning en sensatie en het snel wisselen van activiteiten. De sportvisserij in Nederland zal ten dele aan deze tendensen kunnen appelleren.
- Trends in de bevolkingsontwikkeling als vergrijzing en verkleuring hebben een gering positief effect op de omvang van de sportvisserij en de bijbehorende vraag naar recreatieve voorzieningen.
- Het ziet er naar uit dat de vraag naar recreatieve voorzieningen voor de sportvisserij in de komende 5 à 10 jaren enigszins zal gaan groeien ten opzichte van het huidige peil. We schatten die groei op hoogstens 10 à 15%. Daarmee komt de recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij in Nederland in economische zin uit op een maximum van circa 340 miljoen euro en een werkgelegenheid van circa 1.300 mensjaren.
- Erkend moet worden dat het onderzoek te beperkt van omvang was om een volledig beeld van de recreatief-toeristische potentie te krijgen.

5. Conclusies

- Aan de sportvisserij in Nederland wordt naar schatting in totaal door ruim 1,7 miljoen mensen deelgenomen (waaronder circa 150.000 buitenlanders). Iets minder dan 10% hiervan vist alleen in zee en ruim 70% alleen op binnenwateren.
- Verschillende geraadpleegde bronnen geven een soms sterk uiteenlopend beeld van de omvang van de sportvisserij, zowel naar de intensiteit als naar het economisch belang. Hoewel er hierdoor twijfel is gerezen aan de juistheid van de door het NIPO - het enige instituut dat regelmatig gericht onderzoek naar de omvang van de sportvisserij doet - verzamelde en berekende gegevens, worden deze toch als maatgevend beschouwd voor de maximale omvang van de sportvisserij in Nederland.
- De sportvisserij op de Nederlandse binnenwateren heeft een economische waarde - gemeten in jaarlijkse uitgaven - van maximaal 600 miljoen euro. Daarmee is een werkgelegenheid gemoeid van 2.500 mensjaren.
- De Nederlandse zeesportvisserij heeft een economische waarde van 127 miljoen euro en biedt een werkgelegenheid van 800 mensjaren.
- De totale Nederlandse sportvisserij zorgt derhalve voor een omzet van 727 miljoen euro en een werkgelegenheid van 3.300 mensjaren (maximale schattingen).
- Buitenlandse studies laten zien dat herstel van visstanden op zee tot een forse groei-impuls van de zeesportvisserij kan leiden met navenante spinoff.
- Een aanzienlijk deel van de door de sportvisserij gegenereerde omzet en werkgelegenheid betreft recreatief-toeristische voorzieningen en activiteiten: 300 miljoen euro en 1.150 mensjaren (maximaal). Rekenend met een potentiële groei van de vraag in de komende 5 à 10 jaren met 15% wordt de totale recreatief-toeristische potentie van de sportvisserij geschat op een omzet van hoogstens circa 340 miljoen euro en een werkgelegenheid van 1.300 mensjaren.

Literatuur

AID/OVB, *Vidoc (Visserij Documenten Controle)*. Eind-evaluatie 1998-2000, 2002.

Alders, M., 'Allochtoneprognose 2002–2050: bijna twee miljoen niet-westerse allochtonen in 2010'. In: *Bevolkingstrends*, 1e kwartaal 2003. CBS, Voorburg, 2003.

Anon, *Study into Inland and Sea Fisheries in Wales*. Study prepared for National Assembly of Wales, Nautilus Consultants Ltd., Edinburgh, 2000.

Anon, *The Economic Contribution of the Sport Fishing, Commercial Fishing, and Seafood Industries to New York State (Executive Summary)*. New York Sea Grant (www.nyseagrant.org), New York, 2001.

Anon, *Social and Economic Value of Recreational Fishing in Northern and Central Europe*. European Anglers Alliance, Brussels, 2002.

Bolt, F.J.E. van der, et al., *AQUAREIN; Gevolgen van de Europese Kaderrichtlijn Water voor landbouw, natuur, recreatie en visserij*. Alterra-rapport 835. Wageningen, 2003.

Bosman, Dave, *Zeeaas, ook in de toekomst? Een overzicht van de Nederlandse markt voor zeeaas en mogelijke gevolgen van beperkende maatregelen*. NVVS, Amersfoort, 1997.

Boutkan, Arianne, *Sportvisakte 2003*. TH5 NIPO Rapport B-5675, Amsterdam, 2003.

Boutkan, Arianne, *Sportvisakte 2002; Extra vragen*. NIPO Rapport B-2730. Amsterdam, 2002.

CBS, *Toerisme en recreatie in cijfers 2003*. Voorburg, 2003a.

CBS, *Nationale rekeningen 2002*. Voorburg/Heerlen, 2003b.

Directie Visserij, *Aal, de stand van zaken; knelpunteninventarisatie*. Ministerie van LNV, Den Haag, 2002.

Es, van, Marketing Services. *Marketingrapport Hengelsportzaken 2002*. 2002.

Grift, Rob, *How fish benefit from floodplain restoration along the lower River Rhine*. Proefschrift, Wageningen UR, 2001.

Haley, Sharman, et al., *Economics of Sport Fishing in Alaska (Executive Summary)*. Prepared for Alaska Department of Fish and Game, Institute of Social and Economic Research, University of Alaska, Anchorage, 1999.

Hulshoff, H.E., *Dieren- en hengelsportspecialzaken in detail. Brancheverkenning 1996*. Onderzoekspublikatie ten behoeve van de detailhandel, samengesteld in opdracht van het Hoofdbedrijfschap Detailhandel, door EIM/Centrum voor Retail research, 1996.

Indecon International Economic Consultants, *An Economic/Socio-Economic Evaluation of Wild Salmon in Ireland*. Submitted to the Central Fisheries Board by Indecon International Economic Consultants, Dublin, 2003.

Jong, Andries de, 'Bevolkingsprognose 2002-2050: anderhalf miljoen inwoners erbij'. In: *Bevolkingstrends, 1e kwartaal 2003*. CBS, Voorburg, 2003.

Maharaj, Vishwanie, *The Economic Importance of Marine Recreational Fishing in the United States*. American Sportfishing Association, 1999.

Meel, Bea van en NVVS, *Betekenis en kenmerken van de sportvisserij in kustwateren & grote binnenwateren*. (Wageningen, 2003): uit onderzoeken verkregen gegevens over waterrecreatie:

- Berkhout, P.H.G. et al., *Het SEO-Waterrecreatiemodel; Model in het kader van het project Watersysteemverkenningen*. Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam 1995.
- Bruin, A.H. de en P.M.A. Klinkers, *Waterrecreatie in de Oosterschelde, Voordelta en Waddenzee; Een onderzoek onder watersporters in kustwateren naar motieven, gedragingen en bestedingen*. Staring Centrum (SC-DLO) Wageningen 1995 (Rapport 385).
- *Waterrecreatie in ruimtelijk economisch perspectief; De economische betekenis van de waterrecreatie in de Oosterschelde, Voordelta en de Waddenzee*. Zandvoort Kappelhoff Advies. Hoofdrapport. Breda 1995.

NIPO, *Zeevissers 2003*. Onderzoek in opdracht van NVVS, Rapport B 5675, Amersfoort 2003.

NRIT, *De economische betekenis van watersport en sportvisserij in Nederland*. Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme, Breda, 1988.

NRIT, *Dagrecreatie in Nederland 2002/2003*. Rapport en tabellenboek, Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme, Breda, 2003.

NVVS, *Zeesportvisserij in het Hollandse kustwater*, 1994.

- NVVS, *Zeesportvisserij in de Waddenzee en de Voordelta*, 1995.
- NVVS, *Trailerhellingengids (1997), Kantstekkingids (1999), Botengids (1999-2000)*.
- Oranjewoud, *Voorstudie economisch beleid en beroeps- en sportvisserij in Fryslan*. Provincie Fryslan. Projectnummer 14792-130361, 2003.
- OVV en NVVS, *Vis & Water Magazine*. 2e jaargang nummer 2, juni 2002.
- Pleijster, F., *Veel meer dan visplezier alleen...! De economische betekenis van de sportvisserij (ij)*. Artis, 1 november 2003. EIM, 2003.
- Sanders, Charles, *Nederland hengelt gek*. Telegraaf, Zaterdag 17 augustus 2002.
- Toivonen, Anna Liisa et al., *Economic Value of Recreational Fisheries in the Nordic Countries*. TemaNord 2000.604, Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2000.
- TRN, *Wat Drijft de Recreant? Een verkenning naar waterrecreatie in Nederland*. TRN. Leidschendam, 2002.
- Werkgroep Delta Federatie, *Sportvisserijvisie Oosterschelde*. 2002.
- Werkgroep Toekomstverkenning Sportvisserij, *Toekomstgerichte verkenning van de sportvisserij in Nederland. Een bouwsteen ten behoeve van het Beleidsvoornemen Binnenvisserij 1999-2009*. NASO, NVVS, DIBEVO, Directie Groene Ruimte MLNV, Den Haag, 1998.
- Wijk, M. van, M.H. Smit en C. Taal, *Regionaal economisch belang van de Waddenzeevisserij*. LEI, Den Haag, 2002.
- 'Overzicht Nederlandse kleine charterboten'. In: *Zeehengelsport* mei 1998.
- 'Bootvissen op de Oosterschelde en de Grevelingen'. In: *Zeehengelsport* januari 2002.
- Rapport Monitoring Watersport op de Waddenzee, Resultaten 1998-2000*.
- Ontwikkeling en toekomst sportvisserij Wieringen*. Samengesteld in overleg met diverse representanten van de Sportvisserij Vereniging Waddenzee-West. Den Oever, juli 1998.
- 'Overzicht aangesloten verenigingen bij de NFB'. In: *Brandingnieuws*, september 2002.
- 'Het economisch belang van de sportvisserij in de USA en Europa'. In: *Hét Visblad*, april 2002.
- Cijfermateriaal boven water*. Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum.

Study into UK Bass fishery. CEMARE University of Portsmouth 1995.

Draft document of the NFSA Conservation Group about recreational fisheries in the UK.

Bijlage 1 EUROSTAT-data (COMEXT) CBS 2003

Stroom: Invoer

Dimensie: x 1.000 €

Rapporterend land: 003 - Nederland

Periode: 2002

9507 - Totaal Hengelstokken, vishaken en andere hengelbenodigdheden

<i>1000 - Wereld</i>	33.783
001 - Frankrijk	242
002a - België & Luxemburg	307
004 - Duitsland	453
005 - Italië	383
006 - Verenigd Koninkrijk	1.521
007 - Ierland	312
008 - Denemarken	110
010 - Portugal	10
011a - Spanje & Can. Eilanden	43
028 - Noorwegen	66
030 - Zweden	37
032 - Finland	73
038 - Oostenrijk	1
056a - Gebied voormalige USSR	26
060 - Polen	261
062a - Tsjecho-Slowakije	52
064 - Hongarije	69
066 - Roemenië	2
068 - Bulgarije	142
212 - Tunesië	12
346 - Kenia	5
382 - Zimbabwe	2
390a - Zuid-Afrika en Namibië	12
400 - Ver. Staten v. Amerika	902
404 - Canada	7
412 - Mexico	22
424 - Honduras	5
456 - Dominicaanse Republiek	2
508 - Brazilië	17
644 - Qatar	3
664 - India	610
666 - Bangladesh	6
680 - Thailand	503
700 - Indonesië	122
<i>701 - Maleisië</i>	<i>7.469</i>
706 - Singapore	3
708 - Filippijnen	34
<i>720 - China</i>	<i>15.383</i>
724 - Noord-Korea	4
728 - Zuid-Korea	1.564
732 - Japan	2.655
736 - Taiwan	223
740 - Hong-Kong	82
800 - Australië	12
804 - Nieuw-Zeeland	14

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewde personen ¹

Dhr. Drs. O. Terlouw	NVVS
Dhr. Mr. J.W. Wijnstroom	NVVS
Dhr. H. de Vries ¹	Controle adviseur Algemene Inspectie Dienst (AID) Kerkrade
Dhr. Ing. P.J. den Bakker	Directeur Federatie Zuidwest Nederland
Dhr. Ing. Delissen ¹	Voormalig voorzitter Vereniging van Noordzee-opstapschepen
Dhr. E. Buisman	Voorzitter Vereniging opstapschepen Wieringen e.o.
Dhr. H. Tot ¹	Vertegenwoordiger opstapschepen Harlingen
Dhr. Boogaard ¹	Secretaris Vereniging Beroeps Schepen Oosterschelde
Dhr. Koopman	Secretaris Bootvisvereniging Zuidwest Nederland (Deltavissers)
Dhr. A. de Lange	Voorzitter Bootvisvereniging Zuidwest Nederland (Deltavissers)
Dhr. T. Berbee	Voorzitter Bootvisvereniging 't Kuitje (Den Helder)
Dhr. R. de Jong	Bestuurslid Bootvisvereniging 't Kuitje (Den Helder)
Dhr. L. Snoeijs	Adviseur sportvisserij en eigenaar kleine boot te IJmuiden
Dhr. J. Kort	Nederlands vertegenwoordiger van de EFTTA (European Fish Tackle Trade Organisation)
Dhr. J. Munten	Mede uitvoerder onderzoek Betekenis (sport)visserij Zeeland door Wageningen UR
Mw. P. Rotgans-Baijs	Mede eigenaar mechanisch spitbedrijf/zeepierenhandel te Wieringen
Dhr. A.I.M. Meijering ¹	Directeur Topsy Baits (zagerkwekerij)
Dhr. J. Bakker	Voormalig eigenaar opstapschip te Den Helder
Dhr. IJ. Plokker ¹	Eigenaar sportvisserijbedrijf te IJmuiden
Dhr. F. Loonstra ¹	Eigenaar sportvisserijbedrijf te Lauwersoog
Dhr. K. Dijkhuis ¹	Usquert, organisator van sportvisreizen vanuit Lauwersoog
Mw. F. Wiggers	Eigenaresse (zee)hengelsportzaak en bootjesstalling te Breezand
Dhr. J. Duthler	Zwolle, zeesportvisser Noordzee
Dhr. P.J. Smit	Hippolytushoef, zeesportvisser Waddenzee, Noordzee
Dhr. J. Alleblas	Wateringen, zeesportvisser Nieuwe Waterweg gebied

¹ Telefonisch.

Bijlage 3 NVVS-onderzoeken naar de zeesportvisserij uit de periode 1993-1994

Een onderzoek uit 1993-1994 is *Zeesportvisserij in het Hollandse kustwater*. Dit onderzoek is uitgevoerd door de NVVS onder 1.186 echte zeesportvissers: 700 leden van het blad Zeehengelsport, 210 leden van de NVVS en 276 leden van de EFSA (European Federation of Sea Anglers-afdeling Nederland). De respons was 642 personen. Dit onderzoek was dus meer expliciet gericht op (Noord)zeesportvissers. De uitkomsten van deze enquête waren dat de Noordzeesportvisser frequent in alle seizoenen vist. Bijna 50% vist meer dan 20 keer per jaar en bijna 70% vist ook wel eens 's nachts. Van de Noordzeevissers vist 19% meestal vanuit een bootje en 50% vanaf de oever. Een derde van de Noordzeevissers vist meestal vanaf een sportvisserijschip waarbij Den Helder en Scheveningen de belangrijkste opstapplaatsen zijn. Dit percentage komt redelijk overeen met de 37% uit het eerder genoemde NVVS/OVB onderzoek.

Ook uit 1993-1994 dateert het eveneens door de NVVS uitgevoerde onderzoek 'Zeesportvisserij in Waddenzee en Voordelta'. De helft van de respondenten vist vanaf de kant, bijna een derde vanuit kleine sportvisbootjes en de overige vanaf een opstapschip.

Ten opzichte van de Noordzee is de bootvisserij in de Waddenzee en de Voordelta belangrijker, namelijk 33 tegen 19% langs de Noordzeekust. De verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze gebieden zich beter lenen voor de bootvisserij, vanwege de meer en betere tewaterlaatplaatsen voor visboten in de Voordelta en een mindere toegankelijkheid van de oevers in de Waddenzee voor de kantvisserij.

Het gemiddeld aantal visbezoeken op jaarbasis bedraagt 8,5. Het visbezoek blijkt egaal over het jaar plaats te vinden met een lichte daling in de wintermaanden voor de Waddenzee. In de Voordelta wordt in de winter relatief door meer zeesportvissers gevisd.